

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU”

Vol. 22-23/2002

Colectia
BIBLIOTECA ECONOMICĂ

Seria
*Probleme
economice*

PIAȚA
INTERNĂ
UNICĂ

Colectiv de autori

ISBN 973-85844-5-0

Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

PIAȚA INTERNĂ , UNICĂ

Centrul de Informare și Documentare Economică
București, 2002

Volumul de față prezintă tema
"PIAȚA UNICĂ EUROPEANĂ"
realizată de Institutul de Economie Mondială
în cadrul

Programului Național de Cercetare CERES.

Proiectul Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei Române
"Modelarea politicilor economice în perspectiva integrării în Uniunea
Europeană și fundamentarea restructurării economiei României în contextul
tranziției spre o nouă Europă".

Contract 155/2001
Etapa a II-a, 2002

Editat de CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
REDACTOR-ȘEF - VALERIU IOAN FRANȚ
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE - AIDA SARCHIZIAN

REDACTOR: ADELINA BIGICĂ
MACHETARE ȘI TEHNOREDACTARE: VICTOR PREDĂ
CIDÉ/PROBLEME: Pr22_23_02.doc

Redacția și administrația: București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sectorul 5,
cod poștal 76 117, telefon: 0040-1-411 60 75, telefax: 0040-1-411 54 86
Adresa poștală: București 5, căsuța poștală 5 - 72

Materialele cuprinse în acest buletin pot fi reproduse numai cu aprobarea
conducerii Institutului Național de Cercetări Economice

Volumele seriei pot fi identificate și comandate fie în colecție anuală, respectiv ISSN 1222 - 5401,
fie pe fiecare titlu în parte, respectiv pe ISBN alocat fiecărui volum.

Pentru volumul de față: ISBN - 973 - 85844 - 5 - 0

CUPRINS

Capitolul 1 CONCEPTUL PIEȚEI INTERNE	5
1.1. Conceptul pieței comune.....	5
1.2. Conceptul pieței unice (INTERNE).....	6
1.3. Strategia pieței interne din 1999	11
Capitolul 2 LIBERA CIRCULAȚIE A MĂRFURILOR.....	16
2.1. Crearea și funcționarea uniunii vamale.....	16
2.2. Reglementări de bază în domeniul vamal al Uniunii Europene	17
2.3. Uniunea vamală - fundament al UE și element esențial al pieței interne unice	18
2.4. Influența lărgirii UE și negocierilor OMC asupra sistemului vamal al UE	21
2.5. Program de consolidare: Uniunea vamală 2002.....	22
2.6. Rolul sistemului vamal pe piața internă unică.....	23
2.7. Efectele creării și funcționării pieței interne unice asupra comerțului intra și extra-comunitar.....	25
Capitolul 3 LIBERA CIRCULAȚIE A SERVICIILOR	26
3.1. Tratatul de la Roma și libera circulație a serviciilor.....	26
3.2. Progresul integrării pieței serviciilor	27
3.3. Strategia pieței interne în domeniul serviciilor.....	28
Capitolul 4 LIBERA CIRCULAȚIE A CAPITALURILOR.....	30
4.1. Tratatul de la Roma și libera circulație a capitalului.....	30
4.2. Impactul Actului Unic European și al Tratatului de la Maastricht.....	30
4.3. Impactul introducerii euro asupra pieței de capital.....	31
4.4. Principalele etape ale construcției monetare europene	32
Capitolul 5 LIBERA CIRCULAȚIE A PERSOANELOR ÎN SPAȚIUL UNIUNII EUROPENE.....	43
5.1. Evoluția conceptului de liberă circulație a persoanelor	43
5.2. Strategia Uniunii Europene privind libera circulație a persoanelor	45
5.3. Impactul liberei circulații a persoanelor din țările central și est-europene asupra UE	48
Bibliografie	51

Capitolul 1

CONCEPTUL PIEȚEI INTERNE

1.1. Conceptul pieței comune

Conceptul de piață comună debutează practic cu tratatul de la Paris, al Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), semnat la 18 aprilie 1951 și inspirat de ideile lui Jean Monnet și Robert Schuman, care reprezenta o abordare sectorială a integrării regionale. **Însă el a fost consacrat de tratatul de la Roma (CEE), semnat la 25 mai 1957, când a fost definit pe baza celor 4 libertăți fundamentale: libera circulație a mărfurilor, serviciilor, persoanelor, capitalurilor, la care s-au adăugat ca suport cele 4 politici comune (PAC, comercială, concurență, transport).** Conform unor autori cunoscuți în domeniul integrării europene, cum este Jacques Pelkmans, în cadrul conceptului mai larg de constituție economică introdus de tratatul de la Roma, scopurile sau țelurile Comunității Economice Europene pot fi atinse prin mijloace sau puteri economice specifice, cum sunt piața comună și politicile comune. Aflat în afara definițiilor GATT, conceptul de piață comună ar defini în viziunea unor autori consacrați ca B. Balassa (1961) o uniune vamală în care sunt abolite restricțiile față de factorii de producție sau ar reprezenta al treilea stadiu al integrării regionale, după zona de liber schimb și uniunea vamală. Există desigur mai multe abordări ale conceptului pieței comune, cum ar fi: a) un spațiu în care mărfurile, serviciile, persoanele, capitalurile circulă liber; b) o piață regională cu grad relativ înalt de integrare și reglementare; c) un mijloc de realizare a obiectivelor sau țelurilor Comunității Europene (vezi conceptul de constituție economică); d) un ansamblu de reguli, principii, procedee, mecanisme care promovează integrarea piețelor naționale.

În piața comună au intrat entități diverse - state, regiuni, agenți economici, indivizi - fiecare cu interesele, tradițiile (obiceiurile) și viziunile sale, iar în acest spațiu europeanii n-au fost singurii actori. **Au fost factori care au favorizat integrarea piețelor și factori care au frânat procesul, factori de influență endogeni și exogeni.** Mult timp a existat o confruntare între adepții pieței comune, ai regionalismului, reprezentați de locomotiva franco-germană și adepții liberului schimb pe bază multilaterală, ai sistemului GATT, reprezentați de SUA. Totuși atât liberalizarea regională cât și cea multilaterală a comerțului internațional au favorizat procesul de creștere și adâncire a interdependențelor economice, de globalizare a piețelor și economiei mondiale, de accelerare a progresului tehnic și tehnologic.

Pe baza prevederilor legislației primare (tratatele) și pe baza adoptării legislației secundare obligatorii (regulamente, directive, decizii) și neobligatorii (opinii, comunicări, principii), precum și pe calea implementării unor politici comune (gen PAC, comercială) s-a realizat într-o măsură semnificativă și (îndeosebi) pentru bunurile de larg consum libera circulație a mărfurilor. Progresul a fost făcut în termenii integrării negative (Jan Tinbergen), implicând eliminarea

taxelor vamale, a restricțiilor cantitative și altor obstacole echivalente între țările membre, uniunea vamală fiind realizată la 1 iulie 1968. În perioada 1962-1968 s-au pus în practică prevederile tratatului de la Roma de creare a unei pieței agricole comune, printr-un ansamblu complex de instrumente și reglementări. Totuși această piață comună agricolă a avut de la început un puternic caracter protecționist și a condus la numeroase dispute comerciale și confruntări în cadrul GATT între SUA și Comunitatea Europeană.

Ulterior intrării în vigoare a tratatului de la Roma libera circulație a mărfurilor industriale, serviciilor și factorilor de producție a fost adesea împiedicată de reglementările naționale menite a proteja consumatorii, sănătatea publică și mediul. Numai o mică parte a acestor reglementări a fost armonizată prin procedura de armonizare legislativă prevăzută de articolul 100 al tratatului CEE și care necesita unanimitate în luarea deciziilor de către Consiliul de Miniștri. Însă realizarea uniunii vamale nu a însemnat automat o piață comună pentru mărfuri dat fiind persistența altor obstacole netarifare, diversele tradiții și obiceiuri de consum, interesele divergente ale producătorilor și consumatorilor, regimul special al sectoarelor economice cu caracter strategic.

Înainte de demararea programului pieței unice integrarea pieței produselor depășise sensibil stadiul uniunii vamale. În privința **accesului pe piață** existau contingente naționale pentru terți la produsele sensibile, precum și restricții voluntare pe baze naționale la export pentru terți, măsurile echivalente restricțiilor cantitative nu erau armonizate pentru terți, plățile erau subiectul controalelor valutare naționale, politica comună în domeniul transporturilor nu devenise o realitate, impozitarea indirectă avea un punct forte în sistemul unic de TVA dar accizele nu erau armonizate, existau taxe la frontieră însă se realizase o cooperare vamală prin armonizarea și unificarea procedurilor de control și vămuire. În privința **condițiilor de concurență pe piață** ajutoarele de stat erau prohibite, achizițiile publice erau deschise dar procedurile nu fuseseră armonizate, monopolurile comerciale de stat aveau interdicția oricăror discriminări, politica concurenței era eficientă pe planul practicilor restrictive în domeniul ofertei și prețurilor, precum și al abuzului de poziție dominantă pe piață. În ceea ce privește **funcționarea pieței** exista o politică regională relativ armonizată cu unele restricții la nivel național, o politică a științei și cercetării puțin armonizată, iar unele standarde și prevederi legislative privind agenții economici fuseseră armonizate sau unificate. Referitor la **politicile sectoriale** exista o politică eficientă în domeniul agricol (PAC) prin care restricțiile naționale fuseseră înlăturate, la fel și o politică comună în domeniul cărbunelui și oțelului, unde prevalau subvenții și restricții comerciale.

1.2. Conceptul pieței unice (INTERNE)

În iunie 1985 ca răspuns la stagnarea procesului de integrare a piețelor și pentru a spori potențialul competitiv al Comunității Europene față de SUA și Japonia este prezentată, de către Comisia prezidată de Jacques Delors Cartea Albă asupra realizării pieței unice. Actul Unic European adoptat de Consiliul

European în 1986 și intrat în vigoare în 1987 a fost un program detaliat și precis cu un număr de 282 de propuneri legislative, din care 221 s-au tradus în regulamente și directive, considerate esențiale pentru realizarea pieței unice, concept care l-a înlocuit pe cel al pieței comune. **Programul pieței unice s-a axat pe 3 secțiuni privind barierele fizice (controlul la frontiere), tehnice (standarde, norme), impozitele indirecte (TVA, accize).** Au fost implicate și **procedurile achizițiilor publice** pentru eliminarea caracterului lor protecționist, discriminatoriu și monopolist. Nu s-au abordat chestiuni legate de piața unică care au fost ulterior dezbătute la Maastricht, cum sunt politica socială europeană, care condiționează în mare măsură libera circulație a serviciilor și persoanelor, convergența politicilor economice și uniunea monetară, care pavează drumul unificării piețelor de capital, armonizarea impozitării directe, proces nerezolvat în anii '90. Accelerarea procesului legislativ în cadrul Comunității Europene s-a datorat impunerii procedurii votului majorității calificate prin articolul 100a și a fost acompaniată de amplificarea rolului Parlamentului European prin noile proceduri de luare a deciziilor prevăzute de articolele 189c-cooperarea și articolul 189b-codecizia. Totuși, realizarea programului pieței unice a implicat mai mulți actori, dintre care se detașează pe de o parte instituțiile comunitare, iar pe de altă parte guvernele și parlamentele țărilor membre, asociațiile producătorilor, comercianților și consumatorilor, organizații de standardizare, instanțe juridice, firme și cetățeni.

Programul pieței unice a reprezentat cel mai ambițios obiectiv promovat de Comunitatea Europeană după înființarea sa în urma tratatului de la Roma și a reprezentat un succes deplin, mai ales prin prisma construcției legislative. În perioada 1985-1992 a fost adoptat un volum imens de legislație secundară, iar pentru umplerea unor goluri au fost necesare mai multe seturi de legislație de implementare. Pentru anumite state membre au existat unele perioade de tranziție sau derogări speciale. **Proiectul pieței unice a utilizat două strategii complementare pentru realizarea lui, prima implicând o armonizare legislativă minimă în domeniul protecției sănătății publice, consumatorilor și mediului, a doua o armonizare funcțională bazată pe principiul recunoașterii reciproce, consacrat de CEJ în urma celebrului Cassis de Dijon.**

Realizarea programului pieței unice a însemnat un progres apreciabil pe linia integrării piețelor naționale de mărfuri într-o singură piață comunitară deschisă liberei concurențe și a pregătit terenul pentru adâncirea integrării economice prin crearea Uniunii Economice și Monetare și ulterior pentru noi valori de largire și transformarea UE într-o comunitate paneuropeană.

Implementarea programului pieței unice poate fi analizată din punct de vedere macroeconomic ca având un impact deosebit pe supply-side (oferta), manifestat prin stimularea producției, sporirea concurenței și reducerea prețurilor, dar care se răfrânge și printr-un efect puternic stimulat pe demand-side (cererea). Evident există o interconexiune complexă între piața unică, creșterea economică și diminuarea șomajului întrucât o piață funcțională deplin integrată stimulează concurența, restructurarea și inovația, sporește gradul de coeziune economică și socială pe plan regional datorită intensificării comerțului și creșterii investițiilor, contribuie la dezvoltarea și diseminarea de noi calificări și tehnologii în

tot cuprinsul comunității. Iată de ce, odată cu Actul Unic European, au apărut noi politici comune, cu caracter orizontal, cum sunt politica cercetării, cea a dezvoltării regionale, politica de protecție a mediului, politica de protecție a consumatorilor, iar politica concurenței a căpătat o importanță deosebită, ca principal instrument de protecție a pieței comunitare și substituent obiectiv al politicii comerciale. Pe de altă parte realizarea unei pieței unice efective a însemnat și asigurarea stabilității economice necesare așezării temeliei UEM, adoptarea monedei unice contribuind la rândul ei la funcționarea eficientă a pieței bunurilor și facilitând integrarea pieței factorilor de producție, îndeosebi a pieței de capital.

La sfârșitul programului legislativ de 8 ani care a dus la realizarea pieței unice în decembrie 1992, Consiliul de Miniștri a cerut Comisiei Europene să prezinte în 1996 o analiză a impactului și eficacității legislației adoptate. În decursul a doi ani au fost elaborate **38 de studii** independente privind diverse sectoare economice, arii legislative sau variabile economice, împreună cu o largă trecere în revistă a mediului de afaceri comunitar, iar pe baza acestor documente însumând cca 10.000 de pagini Comisia a prezentat un raport politic în noiembrie 1996. Concluziile acestui raport relevă importante realizări pe linia liberei circulații a mărfurilor și serviciilor, dar și neîmplinirile în privința liberei circulații a persoanelor, legii firmei, impozitării, promovării societății informaționale etc. Dezvoltarea și consolidarea pieței unice nu s-a încheiat în decembrie 1992, întrucât este un proces continuu și extrem de dinamic, fiind legat sau condiționat nu doar de cadrul juridic (legislativ) ci și de extinderea politicilor comune ale UE și de politicile de liberalizare la nivelul statelor membre.

În raportul din noiembrie 1996 Comisia a prezentat și prioritățile pentru agenda pieței unice, evidențiind și problemele ce trebuiau rezolvate în continuare. **În primul rând**, statele membre urmau să-și reînnoiască angajamentele față de programul pieței unice, realizat în octombrie 1996 în proporție de 91% (medie comunitară), îndeosebi prin implementarea legislației primare (completările aduse acordului de la Roma) și secundare. **În al doilea rând**, trebuia evitată tendința de reglementare excesivă la nivel comunitar și național pentru a nu crea presiuni negative asupra mediului de afaceri și economiei comunitare. **În al treilea rând**, era necesară exprimarea voinței politice a guvernelor naționale pentru înlăturarea obstacolelor rămase în calea desăvârșirii pieței unice, chiar în domenii sensibile cum sunt impozitarea și controlul persoanelor la frontieră (acordul Schengen rezolvând ultimul aspect). **În al patrulea rând, trebuiau folosite toate instrumentele aferente politicilor comune ale UE pentru a îmbunătăți funcționarea pieței unice, ceea ce a implicat ca pe lângă noile politici comune lansate odată cu tratatul de la Maastricht, cum sunt politica monetară, politica de coeziune, să fie reformate alte politici comune (PAC, politica structurală - vezi Agenda 2000) și să fie avute în vedere politici comune în domeniul industrial și energetic.** De asemenea politica comună a concurenței s-a extins și reformat continuu în noi domenii, cum sunt fuziunile, ajutoarele de stat, achizițiile publice. **În al cincilea rând** aplicarea conceptului pieței unice presupune asigurarea unui cadru favorabil mediului de afaceri și manifestării libere, neîngrădite a raporturilor dintre producători, comer-

cianți și consumatori. **Mediul de afaceri comunitar este sprijinit de un ansamblu de politici comunitare**, ambele componente vizând progresul pe plan social, adică crearea de beneficii tangibile cetățenilor UE prin asigurarea unor prețuri mai mici și unor opțiuni mai largi consumatorilor, extinderea sferei de libertăți și drepturi ale omului, ridicarea continuă a nivelului de trai, îmbunătățirea sănătății și siguranței la locul de muncă, sporirea securității și siguranței produselor comercializate, creșterea calității mediului înconjurător.

Studiile care au evaluat impactul programului pieței unice s-au referit la situația comerțului, investițiilor, concurenței, autoturismelor, produselor farmaceutice etc. și au implicat o activitate de cercetare imensă, aproape dublă față de Raportul Cecchini din 1988 referitor la potențialul pieței unice. Totuși au existat și alți factori care au influențat economia UE, cum ar fi ciclul economiei mondiale, procesul de globalizare, progresul tehnic și tehnologic, reunificarea Germaniei, tranziția din estul Europei, instabilitatea cursurilor de schimb sau criza SME din perioada 1992-1993. Studiile au evidențiat numeroase efecte favorabile sau beneficii ale pieței unice. **Beneficiile** realizării pieței unice au fost sensibil superioare costurilor și s-au tradus prin reducerea costurilor afacerilor, economii de scară, creșterea concurenței, raționalizarea și adâncirea specializării în producție, sporirea competitivității firmelor comunitare, crearea de noi locuri de muncă, suplimentarea creșterii PIB-ului comunitar. **Costurile** pe plan național, regional, social, ecologic au fost și ele destul de importante, deși mai dificil de evaluat. Este evident că piața internă sau piața internă cum a fost tot mai des numită în anii '90 este departe de a fi perfect omogenă, existând diverse segmente cu specificul lor și ea implică și o anumită pierdere a identității naționale pe plan economic.

Efectele pozitive evaluate de experții independenți, evaluări înșușite în mare parte de Comisie se referă la creșterea economică suplimentară de 1% pe an, suplimentarea locurilor de muncă cu 300-900.000, reducerea ratei inflației cu 1-1,5% pe an, majorarea investițiilor autohtone cu 2,7% și creșterea sensibilă a investițiilor străine în UE (44% din totalul mondial la începutul anilor '90 față de 28,2% în perioada 1982-1987), accelerarea dezvoltării economice a statelor mai puțin dezvoltate și a procesului de restructurare a unor ramuri energo și capital intensive, intensificarea comerțului intracomunitar (la produse manufacturate și servicii ponderea sa a crescut cu 14% și respectiv 7% față de deceniul precedent) dar și a comerțului cu terții (SUA și Japonia), sporirea considerabilă a varietății ofertei de produse și servicii asociată și cu proliferarea tehnologiilor informaționale și revoluția logistică, deschiderea achizițiilor sectorului public, liberalizarea sectoarelor de telecomunicații și a serviciilor bazate pe informație, diminuarea costurilor pentru comercianți și transportatori cu 5 mrd. ECU pe an datorită înlăturării controlului vamal și fiscal la frontierele interne, reducerea prețului mediu la echipamentul de telecomunicații cu 7% și deci economii de 1,5-2 mrd. ECU pe an pentru clienți, suplimentarea traficului aerian cu cel puțin 20%. Trebuie menționat că programul pieței unice a coincis cu runda Uruguay din cadrul GATT și, că pe baza agendei stabilite pentru respectivele negocieri, UE a promovat liberalizarea comerțului internațional și descurajarea protecționismului comercial, cu excepția sectorului agroalimentar.

Programul pieței unice a avut și **minusurile sale** legate mai ales de beneficiile relativ mai mici pentru IMM-uri decât pentru marile firme, perioada mai îndelungată de implementare și dificultățile de implementare a legislației comunitare în domeniul asigurărilor și achizițiilor publice, întârzierea efectelor depline pe planul creșterii competitivității firmelor comunitare, nerezolvarea problemei șomajului structural, persistența unor reglementări și obstacole naționale în domeniul serviciilor și factorilor de producție.

Este cert că implementarea programului legislativ a condus la un grad înalt de integrare a pieței produselor industriale și la creșterea gradului de integrare a pieței serviciilor, unde existau multe bariere naționale în calea liberei circulații transfrontaliere, precum și la un anumit progres în direcția integrării pieței factorilor de producție. **S-a ridicat întrebarea firească dacă programul pieței unice a reprezentat sau nu o forță motrice într-un anumit sector. Aceasta ar confirma ideea efectului de antrenare sau propagare (spillover effect), susținută de teoria neofuncționalistă. Pe baza unor studii și a unui raport Eurostat efectuat cu ajutorul chestionarelor distribuite la 13.500 de firme comunitare s-a desprins concluzia că măsurile din cadrul programului pieței unice au avut atât efecte de favorizare cât și de antrenare a schimbărilor din domeniul economic.** Aceste măsuri au schimbat în bine climatul de afaceri la nivel comunitar, au contribuit la promovarea unor strategii paneuropene ale marilor firme, mai ales în transportul aerian, transmisiile prin satelit, telecomunicații și telefonie mobilă, corporațiile bancare, producția de autoturisme, domenii în care accesul pe piață a devenit mai facil, concurența transfrontalieră s-a amplificat, vânzările și fuziunile de firme s-au intensificat.

În contrast cu dinamismul unor sectoare cu potențial mare de dezvoltare au existat și alte sectoare economice, cum sunt cel bancar și al asigurărilor, industria farmaceutică, industria energetică care au rămas structurate în granițele naționale, datorită orientării pregnante a ofertei către piețele interne, rolului important jucat de preferințele și obișnuințele consumatorilor, controlului puternic exercitat de guvernele naționale în numele siguranței medicale și securității energetice. Prin prisma situației din aceste domenii se poate aprecia că există un potențial însemnat de dezvoltare în viitor a pieței unice.

Comisia Europeană a încercat încă din 1996 să evalueze efectele liberalizării în trei domenii: energie, telecomunicații/servicii bazate pe informații și transport. Numai liberalizarea din domeniul electricității convenită în vara lui 1996 ar fi trebuit să aducă economii consumatorilor de 4-5 miliarde euro pe an în 2005; liberalizarea telecomunicațiilor combinată cu răspândirea tehnologiilor informației și serviciilor bazate pe informații ar fi contribuit la o creștere a PIB-ului UE cu peste 1% pe an în 2005; iar finalizarea rețelelor de transport transeuropene, combinată cu îmbunătățirea transportului feroviar și prețuri mai avantajoase la toate formele de transport ar aduce economii potențiale beneficiarilor de peste 130 miliarde euro/an sau de 1-1,5% din PIB-ul UE în 2005.

În afara cadrului legislativ asigurat de programul pieței unice s-a creat un cadru instituțional de sprijin reprezentat de Consiliul de Miniștri al Pieței Interne, Directoratul General al Pieței Interne din cadrul Comisiei Europene, Parlamentul

European, care este codecident, Curtea Europeană de Justiție. Comisia Europeană este, prin intermediul directoratelor sale generale și al politicilor comune administrate, principalul actor în procesul de dezvoltare și consolidare a pieței interne. **Comisia urmărește modul în care regulamentele sunt respectate și directivele sunt transpuse în legislația națională, iar în cazul în care adoptarea directivelor nu s-a făcut în litera și spiritul prevederilor lor Comisia recurge la presiuni politice sau acțiuni juridice. Comisia monitorizează din 1997 starea pieței interne și modul în care se aplică și se respectă legislația pieței unice, care conferă drepturi și obligații persoanelor juridice și fizice (progresul transpunerii legislației comunitare în cea națională este investigat de 2 ori pe an).** Legislația și dreptul comunitar în acest domeniu (vezi principiile și jurisprudența Curții Europene de Justiție) sunt direct aplicabile, instanțele naționale având competența de a suspenda anumite măsuri și de a acorda compensații. Întrucât acțiunile juridice sunt adesea prea costisitoare pentru cei prejudiciați, reprezentanții cetățenilor din UE, dar și organizațiile consumatorilor și asociațiile producătorilor sunt direct implicate în supravegherea respectării legislației pieței unice. La mijlocul anilor '90 Comisia a lansat o campanie majoră de informare a publicului în domeniul legislației pieței unice, numită Citizens First.

În afara instituțiilor comunitare și autorităților naționale mai există și alți actori importanți implicați în activitatea de reglementare a pieței interne, dintre care se detașează **noile organizații europene de standardizare, cărora le-a fost delegată de către UE competența elaborării de norme și standarde europene menite a înlocui barierele tehnice naționale.** Pe de altă parte, organizațiile patronale naționale și cele europene, gen Uniunea Confederațiilor Patronale și Industriale Europene (UNICE) au întreprins propriile lor studii și investigații, sugerând importante îmbunătățiri ale procesului de reglementare, inclusiv raționalizarea acestuia.

1.3. Strategia pieței interne din 1999

Pe baza evaluărilor din 1996, a realizărilor și neîmplinirilor din anii '90 Comisia Europeană a lansat în noiembrie 1999 Strategia pe cinci ani a Pieței Interne, care a fost aprobată de Consiliul European și care are menirea să identifice domeniile de progres viitor și cele strategice vitale pentru acțiunea politică a instituțiilor europene. Strategia se concentrează pe patru obiective principale:

1. sporirea eficienței piețelor de capital, produselor și serviciilor (**Markets**);
2. îmbunătățirea mediului de afaceri (**Business**);
3. îmbunătățirea calității vieții cetățenilor (**Citizens**);
4. exploatarea realizărilor pieței interne într-o lume în schimbare (**External**).

Aceste obiective strategice pe termen mediu sunt combinate cu obiective operaționale și acțiuni țintă pe termen scurt, care sunt revizuite și actualizate în fiecare an. Prima analiză a acțiunilor țintă din mai 2000 a stabilit o anumită prioritate a acestora în funcție de impactul deosebit și imediat al lor asupra îmbunătățirii funcționării pieței interne. Multe din acțiunile țintă prioritare au fost

fixate plecând de la concluziile summitului Consiliului European de la Lisabona, care a plasat piața internă în centrul Strategiei pe 10 ani lansată la Lisabona în 2000 cu scopul declarat de a transforma economia comunitară în cea mai dinamică și competitivă economie a lumii până în anul 2010.

La reuniunea Consiliului European de la Stockholm din martie 2001, Comisia Europeană a prezentat un raport sintetic privind rezultatele implementării strategiei din noiembrie 1999. Pe baza concluziilor trase de Consiliul European la Stockholm, care subliniază necesitatea consolidării agendei stabilite la Lisabona și continuitatea unor obiective și acțiuni țintă, în mai 2001, Comisia Europeană a dat publicității al doilea raport anual asupra strategiei pieței interne. Raportul confirmă concluzia că progresul pe linia desăvârșirii pieței interne este oarecum dezamăgitor, întrucât din cele 36 de acțiuni planificate a fi realizate până în iunie 2001, doar 20 (55%) puteau fi îndeplinite la timp, responsabilitatea acestor performanțe nesatisfăcătoare revenind Comisiei, celorlalte instituții comunitare și statelor membre. Raportul a subliniat necesitatea unei cooperări strânse între actorii implicați și odată cu evaluarea progresului realizat în perioada următoare primul raport a stabilit și direcțiile politicilor din domeniul pieței interne pentru următoarele 18 luni. O prioritate majoră a constituit-o elaborarea planului de acțiune în domeniul serviciilor financiare, căruia i s-a acordat o atenție specială în concluziile summitului de la Stockholm.

Comisarul pentru piața internă, Frederik Bolkestein (liberal olandez), a relevat în cadrul celui de al doilea raport importanța deosebită a realizării depline a strategiei privind piața internă, ceea ce ar implica un mare număr de schimbări în funcționarea pieței interne care ar trebui făcute simultan pentru potențarea efectului lor. Provocările globalizării și riscurile încetinirii creșterii economice impun adoptarea cât mai rapidă a acțiunilor propuse în cadrul strategiei. **Domenii importante cum sunt proprietatea intelectuală și serviciile financiare necesită acțiuni rapide și eficiente pentru a nu se pune în pericol poziția competitivă a economiei comunitare și pentru a nu fi afectată politica de dezvoltare a locurilor de muncă.** În acest sens comisarul Frederik Bolkestein a considerat că hotărârea Consiliului European asupra Raportului Lamfalussy referitor la piețele titlurilor de valoare are o importanță esențială pentru flexibilitatea și rapiditatea procesului de decizie la nivel comunitar.

Procesul de schimbare și perfecționare a legislației pieței interne trebuie să țină cont de rapiditatea evoluțiilor din cadrul sectoarelor economice și de pe piețele produselor, serviciilor și factorilor. De aici apare cerința ca procesul de optimizare a funcționării pieței interne sau de maximizare a performanțelor sale să aibă suportul unor angajamente pe termen lung. În fond consolidarea și dezvoltarea continuă a pieței interne nu înseamnă doar activități de ordin legislativ ci reprezintă un proces deosebit de complex, care implică colaborarea instituțiilor comunitare, a statelor membre, cercurilor de afaceri și societății civile.

Realizarea pieței interne unice a condus la creșterea gradului de integrare a piețelor naționale și la sporirea concurenței pe piața comunitară, având un impact notabil asupra economiei UE, care și-a ameliorat performanțele pe planul competitivității și ritmului de creștere. Eforturile făcute de instituțiile comunitare

după 1992 de a îmbunătăți și extinde cadrul pieței interne au vizat creșterea calității și gamei de mărfuri și servicii oferite pe piață, reducerea costului utilităților publice, integrarea piețelor de capital și creșterea lichidității lor, asigurarea suportului financiar pentru inovația tehnică și dezvoltarea tehnologiilor de vârf, crearea unui mediu mai favorabil pentru IMM-uri, protecția mai bună a mediului ambiant, creșterea gradului de calificare, ocupare și mobilitate a forței de muncă.

Al doilea raport anual reprezintă o nouă analiză a acțiunilor țintă care au fost regândite în altă ordine de prioritate în funcție de concluziile trase de Consiliul European la Stockholm. Multe din acțiunile țintă considerate prioritare sunt centrate pe domenii vizate deja în 2000, în special sectoare cheie, cum sunt transportul, utilitățile publice, serviciile poștale, achizițiile publice și serviciile financiare. Strategia pieței interne pune accentul pe o nouă abordare în privința simplificării și perfecționării reglementărilor referitoare la calitatea mărfurilor și serviciilor, precum și pe necesitatea implementării unei noi politici în domeniul serviciilor, care să înlăture barierele naționale din calea comerțului intracomunitar și care să valorifice avantajele societății informaționale, Internetului, creșterii veniturilor personale și intensificării turismului de masă. În domeniul serviciilor, obiectivele strategiei vizează creșterea concurenței, reducerea prețurilor, îmbunătățirea calității, diversificarea gamei oferite, atenuarea influenței factorilor culturali și lingvistici. Mijloacele de realizare a obiectivelor sunt reprezentate de modernizarea și lărgirea cadrului de reglementare, printr-o abordare de tip orizontal și care vizează șase verigi de bază ale pieței: înlăturarea barierelor din calea înființării firmelor, facilitarea vânzărilor transfrontaliere, distribuirea, activitățile promoționale, vânzările și serviceul postvânzare.

În afara elementului de continuitate a activităților țintă, summitul de la Stockholm a introdus noi priorități pentru strategia pieței interne, cum sunt : exploatarea potențialului tehnologiilor de vârf și transpunerea în legislațiile naționale a directivei privind invențiile biotehnologice, conceptul "Noua Piață Europeană a Muncii" (care vizează creșterea mobilității forței de muncă), adoptarea regulamentului patentului comunitar, perfecționarea sistemului de securitate socială și a celui de supraveghere prudențială a fondurilor de pensii suplimentare, recunoașterea reciprocă a diplomelor și calificărilor profesionale, comercializarea la distanță a serviciilor financiare, înființarea comitetelor europene (regulatorii) pentru titlurile de valoare, cadrul revizuit pentru ajutorul de stat acordat cercetării și dezvoltării. Masa Rotundă a Industriașilor Europeni, reunind 46 de conducători de mari firme europene și transnaționale, și-a exprimat la Stockholm atitudinea critică față de implementarea reformelor legate de creșterea competitivității economiei UE și desăvârșirea pieței interne, făcând unele recomandări pentru încurajarea dezvoltării domeniilor de vârf tehnologic, pregătirea și perfecționarea resurselor umane, îmbunătățirea performanțelor administrațiilor publice naționale.

Totuși, în cursul anului 2001 unele evenimente nu au fost favorabile procesului de implementare a strategiei pieței unice. În primul rând la Stockholm, sub presiunea Franței și Germaniei s-a amânat procesul de liberalizare în domeniul energiei. În al doilea rând, stabilirea Patentului European, cu scopul simplificării activității și reducerii costurilor se lovește de dificultățile de ordin lingvistic și de rolul organismelor naționale. În al treilea rând, opoziția Italiei și

Spaniei față de preluările unor firme de stat preconizate de Electricitate de France a condus la opinia Comisiei că măsurile adoptate la nivel național de menținere a unor acțiuni de aur în firmele strategice distorsionează libera circulație a capitalurilor, însă Curtea Europeană de Justiție a considerat deplin justificate respectivele măsuri. În al patrulea rând, la 4 iulie 2001, Parlamentul European a respins sub presiunea unui puternic lobby german legislația privind reglementările comunitare comune în domeniul preluărilor de firme.

Dificultățile mari ivite în implementarea strategiei pieței unice și implicit a strategiei de la Lisabona relevă disputele și rivalitățile dintre instituțiile europene, dintre acestea și statele membre, precum și slăbiciunile președinției UE și președinției Comisiei. Au fost evidente disensiunile existente între Parlamentul European și Comisia Europeană în domeniul desfășurării activității legislative pe linia pieței titlurilor de valoare. Președinția UE, atât cea franceză cât și cea suedeză, a făcut prea puțin pentru a impulsiona perfecționarea politicii concurenței, iar Comisia n-a găsit soluții rapide pentru crearea și dezvoltarea pieței comunitare a serviciilor financiare.

Dezvoltarea și consolidarea în continuare a pieței interne rămâne esențial dependentă de eficiența activității legislative și de îmbunătățirea politicilor comune, ambele procese implicând aportul instituțiilor comunitare și al autorităților naționale, dar și de extinderea activității agenților economici naționali peste frontierele naționale.

După summitul de la Stockholm din martie 2001 a urmat summitul de la Barcelona din martie 2002 unde s-a ridicat chestiunea implementării complete a legislației pieței interne ca o cerință esențială pentru funcționarea adecvată a pieței interne. Deși după Stockholm s-a realizat un progres sensibil pe această linie totuși sarcina interimară de transpunere, de 98,5%, stabilită la Stockholm, a fost realizată doar de 7 țări, ceea ce impune mărirea eforturilor făcute de celelalte țări. Consiliul European întrunit la Barcelona a solicitat țărilor membre să îndeplinească această sarcină pentru atingerea unei ținte de transpunere de 100% până la summitul Consiliului European din martie 2003 în cazul directivelor a căror implementare este întârziată mai mult de 2 ani.

De asemenea, Consiliul European de la Barcelona a salutat progresul pe linia modernizării regulilor de concurență și a solicitat Consiliului de Miniștri să adopte un nou cadru juridic până la sfârșitul lui 2002. Consiliul European a solicitat statelor membre diminuarea nivelului general al ajutorului de stat ca procentaj în PIB și redirectionarea lui către obiective orizontale de interes comun, cum este coeziunea economică și socială sau corectarea unor eșecuri de piață identificate. Consiliul European a cerut Consiliului de Miniștri să cadă de acord asupra pachetului legislativ privind achizițiile publice la întrunirea sa din mai 2002.

Consiliul European a cerut Comisiei Europene să facă referiri exprese specifice la barierele tehnice importante în Evaluarea Pieței Interne (Internal Market Scoreboard), deci care ar fi barierele și țările în care ele persistă, precum și progresele înregistrate în procesul de standardizare. Referitor la standardizare Consiliul de Miniștri pentru piața internă, afacerile consumatorilor și turism a adoptat concluzii separate la 1 martie 2002, având în vedere importanța strategică a standardizării pentru implementarea diferitelor politici comunitare și necesitatea

de a acorda acesteia o atenție deosebită, ca urmare a raportului Comisiei din septembrie 2001. O prioritate specială va fi acordată în acest context de către organizațiile de standardizare stabilirii de ținte cu scopul de a îmbunătăți eficiența lor și de a dezvolta un sistem perfecționat de noi produse. Comisia Europeană a fost invitată să prezinte cât mai curând posibil un raport asupra implementării hotărârii CM din 28 octombrie 2001 privind recunoașterea reciprocă și de a stabili domeniile în care ea este mai adecvată și în care armonizarea este mai potrivită.

Comisia Europeană trebuie să prezinte în 2002 continuarea la comunicarea sa asupra strategiei pieței interne pentru servicii, incluzând acțiunile concrete necesare. Planul de acțiune privind implementarea strategiei pieței interne trebuia prezentat de Comisia Europeană Consiliului de Miniștri în semestrul I, 2002, luând în considerare raportul Comisiei Mandelkern. Comunitatea și țările membre trebuie să-și mărească eforturile pentru a simplifica și moderniza legislația și procedurile administrative cu impact asupra mediului de afaceri și a consumatorilor la nivel comunitar, național și regional. În plus actele legislative la nivel comunitar și național trebuie să fie precedate de o evaluare a impactului de reglementare.

În acest deceniu dezvoltarea și consolidarea pieței interne sunt legate de deschiderea și liberalizarea unor piețe, de diminuarea prețurilor exprimate în euro, de creșterea calității mărfurilor și serviciilor, de accelerarea reformei pieței produselor și de sporirea încrederii oamenilor de afaceri și a consumatorilor în acestea, de promovarea dezvoltării durabile și armonioase a comunității, de funcționarea adecvată a piețelor în perspectiva extinderii către centrul și estul Europei, de integrarea dezvoltării durabile și protecției mediului în politicile pieței interne (vezi contribuția Consiliului European de la Göteborg), de integrarea liniilor directoare largi ale politicii economice stabilite de ECOFIN pentru 2001 și 2002 în cadrul strategiei pieței interne de către CM pentru piața internă, afacerile consumatorului și turism.

Capitolul 2

LIBERA CIRCULAȚIE A MĂRFURILOR

În tratatul de la Roma al CEE libera circulație a mărfurilor este tratată în articolele 9-47. În articolele 9-17 se fac referiri la uniunea vamală și la eliminarea taxelor vamale între țările comunitare, în articolele 18-29 la instituirea unui tarif vamal comun față de terți, iar în articolele 30-37 la eliminarea restricțiilor cantitative între țările membre ale Comunității. În titlul II-agricultura - articolele 38 - 47 fac referire la Politica Agricolă Comună și la piața agricolă comună.

Libera circulație a mărfurilor s-a realizat într-o primă etapă prin transpunerea prevederilor tratatului de la Roma privind uniunea vamală până în iulie 1968, ceea ce a însemnat eliminarea obstacolelor tarifare și a restricțiilor cantitative existente în calea schimburilor reciproce, însă înlăturarea obstacolelor netarifare a fost mai dificilă și mai îndelungată și s-a realizat prin programul pieței unice.

Mecanismele Politicii Comerciale Comune (PCC) așa cum au fost ele concepute prin Tratatul de la Roma, au suferit modificări importante odată cu adoptarea "Actului Unic European" în 1986 și a Tratatului de la Maastricht în 1992. De exemplu, noțiunea de uniune vamală în sensul de unificare tarifară este, după 1993, depășită ca sferă de cuprindere și importanță. Astfel, prin Articolul 13 al Actului Unic, care se adaugă Articolului 8 al Tratatului de la Roma, piața internă unică este concepută ca un "spațiu fără frontiere în care libera circulație a mărfurilor este complet asigurată", spre deosebire de uniunea vamală care nu putea realiza acest lucru în condițiile existenței multitudinilor de obstacole netarifare¹. În context, se apreciază că libera circulație a mărfurilor, care este una din cele patru mari libertăți stipulate în tratatul de la Roma și legiferate prin Actul Unic, a necesitat o lărgire considerabilă a conceptului de "uniune vamală", conferindu-i acesteia o însemnătate nu numai tarifară sau bugetară ci "fundamental economică". În special, obligația de a asigura loialitatea schimburilor și de a plasa ansamblul operatorilor în concurență identică a făcut necesară aplicarea în comerțul cu țările terțe a unei legislații vamale comunitare, omogene și obligatorii, prin adoptarea **unui nou cod vamal comunitar**. Crearea acestui spațiu fără frontiere interne a avut ca efect obligarea legiuitorului comunitar sau național de a suprima orice dispoziție din legislația vamală cu incidență, în termeni de formalități sau de control, asupra trecerii libere a unei frontiere intracomunitare.

2.1. Crearea și funcționarea uniunii vamale

În decurs de peste 30 de ani, Uniunea vamală (UV) a evoluat continuu. Au fost desființate toate taxele vamale interne, țările membre adoptând un tarif vamal comun (TVC) și realizând astfel, treptat, o piață internă unică.

¹ Vezi și "L'Union Douanière - Commentaire", în *Joli Communautaire* - iulie 1996 - Luxemburg

Acceptate în prezent, aceste evoluții constituie rezultatul multor ani de eforturi legislative, negocieri și compromisuri, atât pe plan intra, cât și extracomunitar. Sarcina creării unui sistem vamal al celor 15 țări nu s-a încheiat încă, dar cadrul legal de lucru este operabil. În prezent UE progresează constant către o integrare vamală viitoare la mai multe nivele operaționale. Existența unui comerț și a unei industrii comunitare competitive este și rezultatul unei legislații mai moderne, simple, clare și uniform aplicate.

În eforturile UE către crearea Uniunii Economice și Monetare (UEM), politica vamală joacă un rol important în ceea ce privește simplificarea legislației la importul de mărfuri. Problemele apărute în edificarea UEM reamintesc problemele pe care le-a întâmpinat Comunitatea Europeană în crearea uniunii vamale. Paralela dintre integrarea monetară și cea vamală este evidentă. Așa cum integrarea vamală a deschis calea integrării și în alte domenii, UEM va servi drept cadru și inspirație unor ulterioare cooperări și armonizări în alte domenii, poate chiar și în ceea ce privește fiscalitatea, domeniu mult rămas în urmă.

În prezent, Comisia Europeană este autorizată să pregătească noi obiective pentru politica vamală și aplicarea lor în practică. În opinia experților comunitari, politica vamală reprezintă un instrument multifuncțional care poate deveni cu mult mai eficient și apt în acțiunile sale. Cum a evoluat aceasta, care este exact rolul ei și cum poate face față "provocărilor" actuale sunt aspecte ce vor fi analizate în cadrul acestui subcapitol.

2.2. Reglementări de bază în domeniul vamal al Uniunii Europene

Legislația vamală a UE este fructul unei evoluții îndelungate, care a început în 1958, prin armonizarea progresivă a legislațiilor naționale în domeniu, finalizându-se în 1968 prin instituirea unui tarif vamal comun în schimburile cu țările terțe și ulterior prin adoptarea unui Cod Vamal (1992), acesta din urmă fiind considerat ca singurul compatibil cu funcționarea pieței interne unice.

După 1 ianuarie 1994, legislația vamală a UE se află, în principal, reunită în două acte, unul al Consiliului Ministerial, iar altul al Comisiei Europene, în cadrul cărora sunt regrupate diversele reglementări vamale existente și cărora li se aduc completări și simplificări ulterioare.

În primul rând este reglementarea nr. 2913 din 1992 a Consiliului de Miniștri ce stabilește Codul Vamal comunitar, fondat pe Articolele 28, 100A și 113 ale Tratatului de la Maastricht și modificat, în ceea ce privește definirea "teritoriului vamal" al UE, prin Anexa 13 a Actului privind condițiile de aderare a Austriei, Finlandei și Suediei la UE¹.

În al doilea rând este reglementarea nr. 2454/1993 a Comisiei Europene, din 2 iulie 1993, ce fixează anumite dispoziții de aplicare a Reglementării Consiliului ce stabilește Codul Vamal².

¹ Vezi și: Journal Officiel al UE - seria "L302"- 19 octombrie 1992, Bruxelles.

² Vezi și: Journal Officiel al UE - seria "L302"- 29 august 1994, Bruxelles.

Experții comunitari apreciază că, din nefericire pentru eficacitatea acestor dispoziții, dacă Reglementarea Consiliului a beneficiat după adoptarea sa de o mare stabilitate, Reglementarea de aplicare a Comisiei a fost modificată de 7 serii de dispoziții, cuprinzând peste 200 de amendamente.

În pofida acestor imperfecțiuni se consideră că această nouă legislație vamală constituie cea mai vastă codificare întreprinsă vreodată în dreptul vamal comunitar, ea putând servi ca exemplu și în alte domenii ale integrării europene.

Pe plan **instituțional**, Articolul 247 al Codului a creat "Comitetul Codului Vamal", compus din reprezentanți ai statelor membre și prezidat de un reprezentant al Comisiei. Dispozițiile necesare de aplicare a Codului sunt decise de Comisie după consultarea Comitetului, potrivit așa-numitei proceduri: "Comitet de Reglementare".

În anumite cazuri prevăzute în Cod, Comisia are dreptul de decizie, atât în mod automat (de exemplu, restabilirea de taxe vamale atunci când plafoanele fixate au fost atinse), cât și după consultarea cu un grup de experți vamali ai statelor membre (de exemplu, decizii luate ca urmare a unei rambursări de taxe percepute abuziv).

2.3. Uniunea vamală - fundament al UE și element esențial al pieței interne unice

Uniunea vamală a UE a fost, practic, constituită la **1 iulie 1968**, dată la care s-a definitivat - cu un an și jumătate înaintea calendarului inițial stabilit - procesul de eliminare treptată a tuturor taxelor vamale, a restricțiilor cantitative și a altor taxe și măsuri cu efect echivalent, realizându-se, astfel un prim pas spre libera circulație a mărfurilor între cele șase țări membre fondatoare ale CEE.

Față de țările terțe a fost instituit un tarif vamal extern comun, al cărui nivel mediu era pentru produsele industriale de 8,14%, începând cu 1 ianuarie 1972, când s-a aplicat ultima tranșă a reducerilor convenite în cadrul GATT cu ocazia "**Rundeii Kennedy**". Trebuie remarcat că, în cazul UE, care grupează țări puternic dezvoltate din punct de vedere industrial, acest nivel de taxe, aparent redus, asigură producătorilor comunitari o preferință destul de importantă.

Înfăptuirea uniunii vamale a reprezentat principalul factor de impulsie a schimburilor comerciale între țările membre. În perioada 1958-1972 comerțul intracomunitar a înregistrat un ritm mediu anual de 15,3%, creșterea fiind de **circa 8 ori**, în timp ce schimburile extracomunitare au crescut doar de **circa 4 ori**. Ponderea comerțului intracomunitar în importurile totale UE reprezenta în 1972 **peste 50%**, față de **circa 30% în 1958**.

În concluzie, se poate aprecia că realizarea uniunii vamale a UE a schimbat, astfel, în mod radical, pe de o parte, condițiile de efectuare a schimburilor comerciale intracomunitare iar, pe de altă parte, condițiile de acces pe piețele comunitare ale exporturilor ce provin din țările terțe ale UE.

Uniunea vamală a reprezentat, totodată, un element esențial al liberei circulații a mărfurilor, una din temeliile pieței interne unice a UE, împreună cu celelalte trei libertăți fundamentale: libera circulație a persoanelor, serviciilor și

capitalului. Fără echivoc, se poate considera că această piață unică integrată, de 370 milioane consumatori, este cea mai mare din lumea țărilor industrializate. Piața unică fără frontiere economice interne reprezintă un catalizator pentru integrarea economică a UE, efectele desăvârșirii uniunii vamale a UE extinzându-se asupra multor domenii¹.

Uniunea vamală, extinde, dezvoltă și deschide calea către o piață comună unică, unde mărfurile circulă libere oriunde. Ea reprezintă o bază sigură pentru o integrare mai profundă. Fără o uniune vamală nu ar fi fost posibile stimularea dezvoltării economice, aplicarea unei politici comerciale comune, constituirea și consolidarea unei piețe agricole comune și ulterior coordonarea efectivă a politicilor economice și monetare.

Obiectivele inițiale ale uniunii vamale ale UE înscrise în Tratatul de la Roma au fost următoarele:

- să contribuie la buna desfășurare a comerțului mondial;
- să promoveze un comerț liber și ordonat;
- să îmbunătățească competitivitatea UE pe plan industrial și comercial și să contribuie la crearea de noi locuri de muncă;
- să asigure protecția cetățenilor și afacerilor în toate domeniile ce implică importuri sau exporturi pe o cale clară, uniformă, sigură, cât mai eficient posibil;
- să securizeze frontierele pieței unice, asigurând beneficii maxime tuturor;
- să faciliteze un sistem practic de colectare a veniturilor: taxe vamale, TVA și impozitele indirecte;
- să centralizeze statisticile de bază privind comerțul intra și extra-UE.

Unificarea tarifară a "celor 6" a fost încheiată în 1968: toate taxele vamale și restricțiile dintre cele 6 state fondatoare ale Comunității erau eliminate și a fost introdus un tarif vamal comun - un tarif extern fiind aplicat în relațiile cu terți. "Oportunitățile noi de export" create prin eliminarea taxelor interne au dat un imbold economiilor țărilor membre. Comerțul dintre statele membre s-a amplificat, ceea ce a alimentat optimismul în ceea ce privește posibilitățile de dezvoltare a pieței, iar investițiile în Comunitate au crescut. Consumatorii au beneficiat de accesul la o gamă mai largă de produse și de prețuri mai reduse.

Legislația vamală, în afară de aceea care ține în mod esențial de uniunea tarifară, a fost creată progresiv având menirea să impună că orice marfă care era importată în Comunitate era subiectul acelorași reguli tarifare și al acelorași prevederi vamale, asigurându-se că tariful vamal este aplicat în același fel oriunde. Au fost elaborate regulile comune, de origine, procedura de depozitare și toate celelalte instrumente.

Punctul culminant l-a constituit **Documentul Administrativ Unic (SAD- Single Administrative Document)**. În 1998 un pas important l-a constituit simplificarea procedurilor vamale. SAD a fost creat ca o **declarație** ce înlocuia 150 de documente diferite ce erau utilizate anterior de administrațiile vamale din statele membre.

¹ Vezi și: "L'Union Européenne et le commerce mondial", colecția *L'Europe en mouvement* - Commission Européenne, Bruxelles, 1999.

În același timp au fost necesare și introduse alte prevederi sau dispoziții vamale pentru a transforma uniunea tarifară într-o reală Uniune vamală.

Piața internă unică a intrat treptat în vigoare după 1985 asigurând în mod real **transpunerea celor patru libertăți fundamentale**: libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor într-o piață fără frontiere interne. O consecință a acestei integrări a fost că UE a devenit nu numai cel mai important partener comercial cu țările terțe, dar și comerțul intracomunitar a crescut considerabil.

Piața unică a eliminat rolul punctelor vamale de a colecta taxele indirecte/TVA dintre statele membre și a permis Uniunii vamale ce stă la baza Comunității să devină evidentă pentru toți. În 1994, codul vamal a consolidat întreaga legislație comunitară într-un singur text, a statuat un cadru pentru procedurile de import și export ale Comunității. Principiul de bază a fost că procedurile pot să evite întreruperea fluxurilor comerciale prin stabilirea echilibrului optim între un comerț liber și responsabilitatea comercianților pe de o parte și necesitatea unui control pe de alta. Piața internă unică a reprezentat în anii '90 "motorul" procesului de armonizare într-o multitudine de domenii vamale și nevamale.

Piața internă unică, bazată în mod esențial pe Uniunea vamală, este fundamentul pe care UE își lansează inițiativele privind politicile de creștere economică, competitivitate și ocuparea forței de muncă. Dacă piața internă unică servește drept catalizator strategiei de dezvoltare economică a UE, acest lucru nu ar putea fi posibil fără existența Uniunii vamale și principiului său de liberă circulație a mărfurilor.

Înainte de constituirea pieței interne unice, libera circulație a mărfurilor în cadrul comunității a fost mai mult un deziderat decât o realitate evidentă, iar Uniunea vamală era realizată doar parțial. Numeroasele formalități vamale erau încă existente, de exemplu modalitățile de colectare a TVA și taxelor indirecte și în scopuri statistice. Înainte de 1993, transportatorii erau opriți la granițele din interiorul Comunității pentru "vamă" (taxe vamale) și chiar pentru inspecții.

Legislația vamală, deși armonizată, nu era aplicată în mod uniform. În pofida absenței taxelor vamale în comerțul dintre statele membre, de fapt existau diferențe în formalitățile administrative sau între comerțul intracomunitar și cel cu țările terțe. Vămuirea la frontierele interne ale Comunității necesita pierdere de timp. "Fluxul" constant de legi, reglementări și standarde noi, atât la nivel comunitar, cât și național privind sănătatea și protecția consumatorilor, etc., erau aplicate în mod formal de serviciile vamale la granițele interne, deoarece ele existau de fapt. **Primul pas în edificarea unei piețe unice reale a fost înlocuirea formalităților la frontierele interne cu noi sisteme statistice, fiscale și alte modalități de control, care nu necesitau control sau documentație în momentul în care mărfurile traversau granițe interne.**

De la 1 ianuarie 1993 toate verificările vamale la granițele interne, inclusiv cele care necesitau Documentul Administrativ Unic (SAD), au fost eliminate la circulația mărfurilor. Verificările s-au păstrat numai pentru medicamente și pentru imigrare, dar cele de rutină la granițele interne au dispărut.

2.4. Influența lărgirii UE și negocierilor OMC asupra sistemului vamal al UE

În prezent sunt 12 țări candidate pentru aderarea la UE. Politica vamală este un domeniu de o importanță deosebită, iar pentru a ilustra mai bine esența acestui proces, experții comunitari pleacă de la "considerentul" că un "lanț are tăria pe care i-o dă tăria fiecărei zale din care este format".

Rolul și eficiența sistemului vamal depind de crearea unei administrații vamale eficiente moderne, un element indispensabil al pachetului de criterii de aderare. Controlul frontierelor externe pentru o Uniune Europeană lărgită va fi el însuși o sarcină majoră, în timp ce rolul important al vămilor într-o piață unică cere competențe specifice. Recunoașterea acestei importanțe se reflectă în includerea domeniului vamal ca un sector prioritar în accesul partenerilor la procesul de aderare. În consecință el se regăsește în programul PHARE de asistență tehnică pentru țările candidate.

În general, se apreciază că s-a produs deja un progres considerabil în cooperarea mai strânsă dintre administrațiile vamale ale țărilor candidate și ale țărilor membre UE. Se consideră că, este notabilă, îndeosebi, adoptarea unei noi legislații vamale de către țările candidate. Totuși, anumite lucruri au rămas nerealizate, în special în ceea ce privește atingerea unei capacități operaționale echivalente cu cea existentă în UE. Aceasta, în special în cazul unor domenii dificile, de exemplu legate de aplicarea unei politici agricole comune.

Atingerea nivelului de funcționalitate a sistemului vamal din UE și adoptarea legislației comerciale aferente vor reprezenta o sarcină dificilă pentru administrațiile vamale ale țărilor candidate. Pentru aceasta, o strategie specifică a pregătirii a fost adoptată în comun de Comisia UE, țările membre și țările candidate. S-au elaborat "hărți rutiere" pentru a trasa rutele ce vor fi urmate, capacitățile operaționale vor fi fixate folosind ghiduri pentru diferite sectoare ale punctelor vamale. O verificare a progreselor înregistrate este efectuată de subcomitetele mixte pentru probleme vamale din cadrul Acordurilor de asociere (Europene) semnate de UE cu țările candidate.

UE este implicată permanent în multe negocieri comerciale și vamale multilaterale. În ipostaza sa de cel mai mare bloc comercial al lumii UE va continua să joace un rol substanțial în forurile internaționale, în special în OMC. Comisia UE ia parte ca negociator și purtător de cuvânt în numele UE, dar consultându-se cu țările membre.

OMC a anunțat de curând o nouă rundă numită "Runda Mileniului" ce își propune, printre alte obiective, îmbunătățirea accesului la piețe, promovarea comerțului electronic, extinderea comerțului preferențial și facilităților comerciale, în special simplificarea și armonizarea procedurilor vamale.

Simplificarea și armonizarea procedurilor vamale vor fi, de asemenea, abordate și de Organizația Mondială a Vămirilor (fostul Consiliu de Cooperare Vamală) care este un forum mai mult de natură tehnică ce tratează metodele și procedurile vamale, funcționând sub auspiciile OMC.

2.5. Program de consolidare: Uniunea vamală 2002

Interoperabilitatea administrațiilor vamale ale UE și cooperarea dintre ele au avut de întâmpinat dificultăți legate de structurile, responsabilitățile, culturile și tradițiile lor diferite. Armonizarea legislației vamale este în prezent virtual completă. Totuși, diferențele dintre aplicarea detaliată a regulilor comune dintre statele membre poate însemna că efectele sunt ușor diferite. O mai omogenă aplicare a legislației vamale armonizate de către administrațiile vamale ar fi dus la beneficii mai pronunțate pentru țările membre și implicit ar fi asigurat un cadru mai favorabil de funcționare a pieței interne unice.

Acest lucru implică un cadru pentru discuții și decizii privind problemele nelegalității. Aceste probleme au fost cuprinse în programul "Uniunea vamală 2002".

În 1996, Parlamentul și Consiliul au adoptat propunerile Comisiei Europene privind un program de acțiune în domeniul sistemului vamal al UE după anul 2000. Acesta a înglobat un ghid al serviciilor vamale și al rolului pe care dorește să îl aibă sistemul vamal în UE. Fără a încălca drepturile privind competențele naționale, Programul este prelungit și a fost intitulat "UV 2002" prin includerea programelor de tehnologie informatizată prezente și viitoare (precum Transit) și programul de școlarizare "Mathaeus". Va fi, de asemenea, deschis accesul țărilor candidate la aderare la aceste programe.

Ce este "Uniunea vamală 2002"?

Obiective

Unul din principalele obiective ale programului este să evite divergențe operaționale în materie la nivel național. Programul de acțiune recunoaște că desființarea granițelor interne cere un control eficient de înaltă calitate la granițele externe.

Acțiunea individuală a fiecărei administrații este incapabilă să atingă acest obiectiv prin forțe proprii.

Metode de realizare

Obiectivul poate fi atins prin adoptarea unui spirit de parteneriat și cooperare care se dezvoltă între Comisia Europeană și statele membre. Acesta este considerat ca unul din cele mai importante elemente ce trebuie puse în funcțiune în atingerea obiectivelor "Uniunii vamale 2002".

Acțiuni

"Uniunea vamală 2002" prevede, printre altele:

- Vizite pentru a vedea aplicarea efectivă a procedurilor vamale din statele membre de către echipe formate din reprezentanți ai Comisiei Europene și ai statelor membre (denumite echipe de "monitorizare") pentru a

- identifica cele mai bune practici, sau eventualele necorelări, în măsurile de control;
- Comisia Europeană și statele membre trebuie să contribuie la combaterea fraudelor vamale. În acest context, ele trebuie să colecteze, să analizeze și să folosească informațiile folosind calculatoarele, asigurându-se că neregulile sunt îndepărtate;
 - Comisia Europeană trebuie să susțină orice acțiune de îmbunătățire a metodelor de lucru ale administrațiilor vamale, de exemplu, prin utilizarea analizelor de risc, a tehnicilor de audit postimport prin verificarea performanțelor comercianților și computerizarea procedurilor vamale;
 - Organizarea de seminarii, cu participarea operatorilor comerciali, pentru identificarea problemelor apărute și a acțiunilor ce pot fi întreprinse și a celor mai bune practici ce pot fi utilizate în mod general;
 - Schimburi de oficiali vamali între diferite administrații pentru a-și împărtăși reciproc experiența și pentru programe comune de școlarizare în vederea unei viitoare dezvoltări;
 - Computerizarea procedurilor vamale la nivelul UE.

Computerizarea

Pentru creșterea eficienței este necesară computerizarea tuturor operațiunilor vamale. În prezent, există un sistem computerizat la nivel comunitar numai pentru datele de bază operaționale (TARIC, "tarif de lucru" care combină pentru fiecare produs taxele vamale generale, taxele vamale preferențiale și detalii ale tuturor măsurilor aplicate la import, date de bază privind administrarea sistemului de cote, etc.).

În prezent, există o preocupare deosebită atât a serviciilor vamale comunitare cât și a partenerilor din Convenția Comună de Tranzit pentru computerizarea controlului operațiunilor de tranzit. Operațiunile vamale comunitare de tranzit sunt indispensabile pentru piața unică dacă se permite mărfurilor importate pentru care nu se plătesc taxe vamale să circule către destinația finală fără a fi oprite pentru controale vamale interne.

Din a doua jumătate a anului 1999 un sistem computerizat a început să acopere progresiv necesitățile operaționale ale tuturor statelor membre ale UE și ale partenerilor din Convenția Comună de Tranzit: Norvegia, Islanda, Elveția, Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria.

2.6. Rolul sistemului vamal pe piața internă unică

Expedierea mărfurilor a devenit foarte sensibilă la factorul "timp". Industria folosește din ce în ce mai mult sistemul de livrare "just in time", ceea ce face foarte importantă livrarea rapidă. Toate acestea duc la preocuparea sistemului vamal de a găsi noi idei și sisteme pentru dezvoltarea acestor cerințe.

Cum se poate însă găsi echilibrul ideal între facilitatea accesului și control? Crearea pieței interne, sporirea comerțului cu restul lumii și în special cu estul

Europei, induc presiuni noi asupra sistemului vamal pentru asigurarea unei mai mari simplificări și reducerea cheltuielilor de control.

Referitor la unificarea vamală, experții Comisiei UE apreciază că s-a parcurs un drum lung, dar procesul nu a ajuns la final, atâta timp cât comerțul intra UE cât și cel cu terții nu poate fi eliberat de orice fel de limitări sau control. Aceștia se întreabă retoric dacă se va întâmpla acest lucru vreodată, răspunsul dându-i tot ei: "da", dar nu într-un viitor apropiat. În opinia acestora, rolul vămii trebuie să se adapteze și să se schimbe potrivit noilor necesități, să armonizeze și, poate, să unifice procedurile și practicile din tot teritoriul vamal. În acest sens, se consideră că, primii pași au fost făcuți: 15 servicii vamale naționale activează, în prezent, ca unul singur.

În literatura economică occidentală s-a considerat că elaborarea și înfăptuirea politicii comerciale externe a UE au fost puternic determinate de faptul că această politică era parte integrantă a însuși procesului de integrare economică. "Nu trebuie uitat - remarca în acest sens reputatul specialist francez, Maurice Bye - că, dacă o politică comercială comună este primul pas al unei politici economice comune, ea nu poate fi decât un mijloc în vederea realizării unor acorduri largi"¹. **În acest sens se consideră că PCC nu trebuie înțeleasă și nici abordată ca un scop în sine, ci doar ca unul dintre mijloacele cele mai importante de asigurare a unei dezvoltări economice accelerate și de concertare a procesului de unificare economică și monetară în UE.** De altfel, în concepția promotorilor acestei "construcții europene", realizarea PCC avea valoare de simbol, deoarece se consideră că, odată înfăptuită, ea declanșează "reacții în lanț" de evoluții integraționiste și de "puncte de ireversibilitate". Ulterior, efectuarea unor pași importanți pe calea realizării PCC a presupus adoptarea și funcționarea unor reglementări de politică tarifară și netarifară aplicate în mod unitar de către toate țările membre ale actualei UE în relațiile cu țările terțe, care să țină cont nu numai de interesele unei țări sau alteia din cadrul UE, ci și așa-numitele "interese comunitare". Evoluția în timp a demonstrat că, "medierea" acestor interese a putut fi realizată în domeniul PCC, astfel: pe de o parte, interesele Comunității au impus anumite proceduri obligatorii de negociere, necesare salvagădării interesului general al sistemului, iar, pe de altă parte, confruntarea în cadrul sistemului între interesul general și interesele naționale a presupus ajungerea la compromisuri.

După cum se menționează în cel mai apreciat "ghid" al construcției "casei comunitare"¹ PCC a UE exprimă însuși dinamica unificării europene: "ea rezultă, atât din motive politice ce figurează în preambulul Tratatului de la Roma, cât și din logica integrării europene".

¹ Maurice Bye - *Relations économique internationales*, a treia ediție, Ed. Dalloz, 1971, Paris, pag. 481.

¹ *Joli Communautaire - Tome V - "Politique commerciale commune et mesure anti-dumping"*, - Bruxelles, 1996.

2.7. Efectele creării și funcționării pieței interne unice asupra comerțului intra și extra-comunitar

Studiile întreprinse de experții Comisiei UE în ultimii ani relevă efectele deosebit de pozitive ale eliminării barierelor tehnice, fiscale și fitosanitare, precum și armonizarea acestora la nivel comunitar, asupra schimburilor comerciale, îndeosebi intra-comunitare.

Analizele efectuate probează faptul că, eliminarea acestor bariere a condus la o creștere a comerțului între țările UE, de ordinul a 20-30% în volum, sporind totodată ponderea schimburilor intracomunitare în totalul schimburilor UE de la 63% în 1993 (data oficială a intrării în funcțiune a pieței unice) la 68% în 1999². În pofida criticilor aduse de partenerii comerciali externi, experții Comisiei UE au precizat că importurile extracomunitare de produse manufacturate au marcat și ele o creștere a ponderii lor în consumul UE, de la 12 la 15% în aceeași perioadă.

În paralel, se apreciază că abolirea formalităților vamale și fiscale a redus cu 2/3 costul livrărilor transfrontaliere, suprimând aproape 60 milioane de formalități vamale și permițând scăderea cu 85% a numărului mișcărilor de bunuri în tranzit în UE. Economii care au rezultat reprezintă 0,7% din valoarea schimburilor intracomunitare, respectiv cca. 5 miliarde de euro pe an.

Eliminarea barierelor tehnice, respectiv armonizarea normelor și standardelor naționale, a permis o creștere a volumului și eficienței schimburilor intracomunitare prin reducerea costului și timpului destinat operațiunilor de testare și încercare solicitate la nivel național (se apreciază că în 1985 existau cca 100.000 de forme de testare și omologare a produselor industriale la nivel național). Normele și standardele armonizate la nivel comunitar oferă o procedură rapidă de conformitate cu directivele ce permit desfacerea pe piață, fluidizând schimburile intracomunitare. Totuși, se apreciază că, în prezent, cca 25% din producția industrială a țărilor comunitare este încă afectată de norme, standarde și teste naționale nearmonizate la nivelul UE, accesul pe piață al acestor produse fiind dependent de așa numitul principiu al "recunoașterii reciproce". De asemenea, în domeniul produselor alimentare se consideră că echilibrul între barierele armonizate și cele nearmonizate este precar, interacțiunea dintre diferite texte legislative punând serioase probleme în calea liberei circulații a mărfurilor.

Experții comunitari consideră că trecerea la utilizarea monedei unice-euro constituie mijlocul cel mai important de intensificare sau de creștere a eficienței pieței unice. Nu numai că moneda unică va scădea costurile tranzacțiilor comerciale și va suprima riscurile valutare legate de comerțul și investițiile transfrontaliere, dar utilizarea acesteia va îmbunătăți transparența în materie de preț, intensificând astfel concurența pe piața internă și oferind un avantaj mai larg de alegere pentru consumatori.

² Vezi și "Impact et efficacité de marche unique", capitol inclus în lucrarea anuală *Panorama de l'industrie communautaire*, vol.I, Bruxelles, 2000.

Capitolul 3

LIBERA CIRCULAȚIE A SERVICIILOR

3.1. Tratatul de la Roma și libera circulație a serviciilor

În tratatul CEE serviciile sunt prezentate în articolele 59-66, în care este expus dezideratul liberei lor circulații, se face o clasificare a acestora și o referire la un program general de eliminare a restricțiilor, la nediscriminare pe criterii de naționalitate și rezidență și la liberalizarea lor de către țările membre.

Tratatul de la Roma a fost semnat și a intrat în vigoare într-o perioadă (anii '50) când serviciile erau mai puțin dezvoltate și diversificate, neexistând servicii electronice și prin Internet. La acea vreme existau destule obstacole în calea liberalizării lor, în asigurarea contactului direct și a încrederii reciproce între furnizor și consumator, în libera circulație a lor, din cauza diferențelor de limbă, a tradițiilor diferite și a volumului modest de ISD în CEE, ceea ce în mod evident dezavantaja serviciile aferente afacerilor. Ponderea serviciilor comercializate peste granițe era redusă în totalul producției, iar armonizarea era văzută ca extrem de greu de realizat din cauza particularităților naționale de reglementare și supraveghere.

Într-o primă fază, servicii ca turismul și transportul au fost identificate ca având o importanță economică pentru tranzacțiile transfrontaliere din CEE. Tratatul de la Roma face distincție între serviciile temporare, definite în articolele 59-66, și cele permanente care cad sub regimul dreptului de stabilire din articolele 52-58. Serviciile de transport erau abordate într-un titlu separat, în articolele 74-84. Atât serviciile cât și dreptul de stabilire aveau limitări considerabile, iar aplicabilitatea prevederilor tratatului nu s-a concretizat mulți ani.

În ceea ce privește transportul, integrarea pieței era dificilă, în anii '50 și '60 diversele moduri de transport erau supuse unor reglementări naționale restrictive, incluzând subvenții majore, prețuri administrate, impozite discriminatorii și concurență intermodală controlată. Integrarea era subminată de reglementări imperfecte, de protecționismul piețelor naționale, de limitele infrastructurii fizice, de tipologia serviciilor publice, de chestiuni de securitate națională. S-a căutat găsirea unui echilibru între armonizarea intervențiilor și liberalizare. Datorită factorilor enumerați progresul integrării a fost blocat până în 1985, când Parlamentul European a deschis și câștigat la CEJ o acțiune împotriva CM acuzat de eșecul de a acționa conform articolului 175 al tratatului CEE, iar ulterior s-a pus accent pe liberalizare, limitând armonizarea la cerințe esențiale (cum ar fi siguranța).

În ceea ce privește serviciile financiare, conform articolului 61.2 liberalizarea lor a fost condiționată de liberalizarea progresivă a circulației capitalurilor. La începutul anului 1986 un număr de 6 țări din 12 practicau controlul acestora, una

avea o piață valutară cu caracter dual, iar liberalizarea era încă un deziderat, cu excepția dreptului de stabilire pentru bănci și societăți de asigurare.

Serviciile de telecomunicații și cele poștale nu erau menționate în capitolul serviciilor, iar articolul 90 a fost interpretat în sensul acceptării unor drepturi exclusive pentru monopolurile naționale poștale și din telecomunicații. Prevederile articolului 59 nu s-au aplicat acestora, iar liberalizarea lor a început târziu, spre sfârșitul anilor '80.

3.2. Progresul integrării pieței serviciilor

Întrebarea legitimă este legată de consistența capitolului privind serviciile, fără includerea celor 4 domenii extrem de importante: transport, servicii financiare, telecomunicații, servicii poștale. În afara turismului, care n-a ridicat probleme deosebite, o altă categorie este cea a liber profesioniștilor - avocați, notari, contabili, medici, farmaciști – unde lipsa recunoașterii reciproce a diplomelor a constituit un obstacol serios, la fel sistemele diferite de asigurări medicale. Totuși au existat obstacole obiective legate de tradiții, de contactul direct cu clientul, de stabilirea în străinătate (cu excepția serviciilor de consultanță). În privința regimului de stabilire, articolul 54 prevedea atribuții specifice pentru CM și Comisie, ceea ce a favorizat investițiile directe. Directivele privind regimul de stabilire pentru serviciile financiare au fost adoptate târziu, după o perioadă de tranziție de peste un deceniu. În domeniul telecomunicațiilor, serviciilor poștale, transportului feroviar și aerian, existența monopolurilor publice naționale făcea imposibilă stabilirea altor firme străine, deși prevederile articolului 52 puteau fi interpretate în acest sens.

Metoda prin care s-a încercat integrarea a fost combinarea prevederilor articolului 59 de abolire a restricțiilor cu neintroducerea de noi reglementări restrictive și cu programul de eliminare a restricțiilor din articolul 63, aplicarea clauzei de nediscriminare pentru restricțiile rămase la toți rezidenții. Terții nu beneficiau de prevederile tratatului, deși la nivel comunitar nu a existat o politică comună externă în acest domeniu. Aplicarea principiului tratamentului național (recunoscut și de GATT) permitea ca rezidenții străini să nu fie discriminați. Derogările din articolul 56 au frânat progresul integrării, la fel și recunoașterea reciprocă a diplomelor nebazată pe o armonizare minimă.

În ceea ce privește jurisprudența creată de CEJ în domeniul serviciilor, ea este inspirată din domeniul mărfurilor, unde au existat cazuri de referință ca Dassonville, Cassis de Dijon.

Intensificarea procesului de armonizare și recunoaștere reciprocă din cadrul programului pieței unice au condus la progresul liberei circulații a serviciilor. Desigur, transpunerea în legislația națională a directivelor comunitare a implicat în unele cazuri existența unui cadru juridic și instituțional în domeniu. Serviciile financiare – bancare, de asigurări și investiții – au ridicat chestiunea regimului de stabilire și a funcționării lor adecvate, însă crearea unei piețe unice a implicat armonizare și centralizare în unele domenii financiare, ceea ce are implicații pe

planul politicilor economice, fiscale și monetare. Consecințele s-au tradus prin coordonarea politicilor și chiar prin centralizarea unora la nivel comunitar.

O arie financiară europeană are patru caracteristici:

- piața internă a serviciilor financiare;
- libera circulație a banilor și capitalurilor financiare;
- o monedă unică;
- armonizarea fiscală și contabilă.

Tratatul de la Roma a recunoscut corelația dintre primele două caracteristici, iar o valută sau monedă unică s-a dovedit necesară din cauza consecințelor pe planul prețurilor și al avantajelor comparative provocate de flotarea valurilor comunitare. Armonizarea fiscală și contabilă creează stimulente pentru schimburile transfrontaliere de servicii financiare. Abolirea controlului valutar și al capitalurilor a constituit premisa stabilirii pieței interne a serviciilor financiare. Totuși mobilitatea transfrontalieră a capitalului a fost frânată de costurile transferurilor financiare, de riscurile decontărilor, de restricțiile aplicate unor investitori (gen fondurile de pensii), de costurile asigurării împotriva riscurilor valutare, de necesitatea aplicării unor standarde prudențiale, de activitatea riguroasă a instituțiilor de supraveghere, de necesitatea protejării micilor clienți, de regimurile regulatorii naționale diferite.

Abordarea din programul pieței unice a avut un impact notabil, cum ar fi a doua directivă bancară și aplicarea principiului recunoașterii reciproce.

3.3. Strategia pieței interne în domeniul serviciilor

La summitul Consiliului European de la Stockholm din martie 2001, Comisia Europeană a prezentat o strategie în domeniul serviciilor menită a facilita comerțul cu servicii, mai ales în contextul punerii accentului pe economia informatizată și pe necesitatea potențării competitivității și creșterii economice, precum și a necesității creării de noi locuri de muncă.

Societatea informațională bazată pe acumularea și prelucrarea de informații, pe utilizarea Internetului, implică o nouă politică în domeniul serviciilor și în primul rând o viziune strategică. Libera circulație a mărfurilor, liberalizarea transporturilor, libera circulație a persoanelor (turismul) și sporirea veniturilor personale favorizează și proliferarea comerțului transfrontalier cu servicii, iar distanțele mari nu mai sunt bariere importante în epoca Internetului. În schimb barierele regulatorii și de altă natură afectează negativ oportunitățile deschise de noile tehnologii în domeniul serviciilor. La începutul anului 2001 cca 47% din firmele care comercializau servicii în străinătate realizau sub 10% din cifra de afaceri, în afara țării de origine.

Desigur creșterea concurenței pe piața serviciilor este benefică pentru consumatori, care câștigă pe planul calității și prețurilor, iar pentru producători pe planul eficienței, diferențierii, calității, inovației. Factorii culturali și lingvistici influențează comportamentul pieței și constituie încă bariere serioase pentru libera circulație. Potențarea liberei circulații este privită și prin prisma lărgirii UE și a negocierilor din cadrul OMC pe servicii.

Strategia privind serviciile încearcă să suplimenteze abordarea sectorială cu una orizontală, iar cele 6 obiective ale strategiei au fost menționate în capitolul I. Comisia Europeană încearcă să identifice barierele din calea comerțului trans-frontalier pentru a accelera procesul de înlăturare a lor. Împreună cu Parlamentul European și țările membre Comisia va urmări liberalizarea serviciilor poștale, comercializarea la distanță a serviciilor financiare și alte progrese. De asemenea, urma să fie revizuită legislația comunitară și să fie aplicate soluțiile nelegislative pentru a îmbunătăți funcționarea pieței interne și a spori competitivitatea producătorilor.

Țările membre se vor implica puternic în înlăturarea barierelor existente în calea liberei circulații a serviciilor și în recunoașterea reciprocă a regulilor și practicilor celorlalți.

Comisia își bazează strategia pe limitarea armonizării la strictul necesar, pe aplicarea principiului recunoașterii reciproce de statele membre pentru legislația secundară implementată la nivel național, pe lansarea de proceduri care să corespundă noilor dezvoltări ale pieței și evoluției cadrului juridic.

Capitolul 4

LIBERA CIRCULAȚIE A CAPITALURILOR

4.1. Tratatul de la Roma și libera circulație a capitalului

În tratatul de la Roma libera circulație a capitalului este tratată în capitolul IV, articolele 67-73, în care se prevăd eliminarea restricțiilor, tratamentul nediscriminatoriu pentru mișcările de capitaluri, coordonarea politicilor naționale în domeniu, liberalizarea promovată de CM și autoritatea sa asupra statelor membre, rolul Comisiei și al Comitetului Monetar.

Regimul stabilit de tratat pentru integrarea pieței capitalurilor este plin de condiționări, mai puțin plățile care au fost asociate fluxurilor liberalizate din cadrul pieței comune reglementate de articolul 106. Liberalizarea fluxurilor de capital a fost influențată de politicile macroeconomice, cum ar fi și controlul valutar. De asemenea ea a fost legată de liberalizarea serviciilor bancare și de asigurări, pe baza articolului 61.2. În plus, liberalizarea pieței de capital este descrisă în articolul 67.1 ca fiind necesară pentru a asigura funcționarea adecvată a pieței comune. Inconsistența pe care prevederile tratatului o relevă s-ar datora tocmai primatului și autonomiei politicilor macronaționale în detrimentul integrării pieței capitalurilor. De aici sugestia că realizarea integrării ar necesita revizuirea prevederilor tratatului pe linia condiționalităților și reducerea autonomiei naționale a politicilor macro.

În anii '60, '70, '80 controlul valutar și al mișcării capitalului a existat în diverse grade și chiar în țările cu o politică liberală s-a observat o protecție subtilă a piețelor naționale de capital, ceea ce însemna practic că stabilirea unei piețe comune a capitalului era la discreția autorităților naționale.

4. 2. Impactul Actului Unic European și al Tratatului de la Maastricht

Primul pas real către integrare a fost făcut prin Actul Unic European unde în articolul 8a este definită piața internă ca o arie fără frontiere, inclusiv în domeniul capitalului financiar. În 1988 a apărut directiva privind înlăturarea controlului valutar. Sistemul Monetar European creat în martie 1979 cu scopul de a menține stabilitatea cursurilor de schimb și cea monetară a fost încorporat în Actul Unic European, dar aceasta s-a dovedit insuficientă pentru garantarea unui anumit grad de coordonare a politicilor macroeconomice. Tratatul de la Maastricht a constituit o nouă etapă în depășirea inconsistențelor tratatului de la Roma, prin traseul stabilit Uniunii Economice și Monetare și prin depășirea necorelației dintre libera circulație a capitalului financiar și cea a serviciilor financiare pe de o parte și politicile macroeconomice naționale pe de altă parte.

Liberalizarea pieței de capital în cadrul CEE s-a lovit de riscurile asociate evoluției cursurilor de schimb și de influența factorilor ciclici, precum și de impactul evoluției pieței internaționale, de intersubstituțiile componentelor pieței, de explozia pieței eurovalutelor și euroobligațiunilor. Fenomenele de globalizare a pieței de capital, de internaționalizare a instituțiilor financiare și a clienților lor, inovațiile de ordin financiar au făcut practic imposibilă exercitarea oricărui control administrativ eficient, cum este cel valutar, care a dispărut în procesul realizării uniunii monetare. Realizarea criteriilor de convergență stipulate în Tratatul de la Maastricht a însemnat apropierea sensibilă a nivelului indicatorilor macro, inclusiv al ratei dobânzii, ceea ce ar elimina volatilitatea acestora pe termen scurt și lung și ar favoriza libera circulație a capitalului.

În cadrul burselor de valori implementarea noilor tehnologii revoluționare și armonizarea reglementărilor naționale privind accesul și conduita pe piață au avut un impact favorabil asupra integrării pe acest segment, care s-a intensificat apreciabil odată cu introducerea monedei unice, fapt evidențiat de relativ recente fuziuni ale unor burse europene de valori.

4.3. Impactul introducerii euro asupra pieței de capital

Printre consecințele macroeconomice ale introducerii euro, din 1999 ca monedă de cont și de plăți, iar din 2002 ca monedă efectivă care a înlocuit monedele naționale în zona euro, se pot menționa costurile mai mici pentru efectuarea tranzacțiilor, eliminarea oricăror fluctuații ale cursurilor de schimb și controlul mai bun al inflației. Politica monetară a trecut în responsabilitatea Sistemului European al Băncilor Centrale (Banca Centrală Europeană și băncile centrale naționale), iar politica cursului de schimb în sarcina BCE și ECOFIN.

Realizarea completă a UEM la 1 ianuarie 2002 conduce la eliminarea riscurilor și costurilor tranzacțiilor de curs de schimb și de asemenea la un mecanism mai rapid de plăți între partenerii din zona euro, la servicii bancare mai competitive și la piețe de capital cu o mai mare lichiditate, la creșterea presiunilor pentru armonizarea legislativă, fiscală și contabilă în cadru UEM, deși s-au realizat progrese apreciabile în acest sens.

Efectele euro asupra sistemului bancar sunt legate de creșterea concurenței atât pe planul prețurilor cât și pe planul calității serviciilor, de raționalizare a structurilor sistemului bancar, de eliminarea piețelor valutare naționale, de creșterea tranzacțiilor cu decontări în euro pe plan internațional.

În zona UEM băncile au trebuit să revizuiască sistemul și procedurile de operare, care a reprezentat o sarcină majoră în vederea căreia ele au făcut anterior pregătiri intense. Poziția și competitivitatea băncilor comerciale depinde însă parțial de eficiența sistemului de decontări în euro la care sunt conectate. În afara problemelor de logistică băncile se confruntă cu o competiție în creștere care anterior a avut ca barieră regulile diferite de la o țară la alta în ce privește operatorii străini. Eliminarea acestei bariere conduce la o concurență puternică între diferitele sisteme bancare naționale. Marile bănci vor face tentative de a-și extinde operațiunile lor în zone dominate de băncile locale. Pe termen lung o

concurență mai puternică între bănci va impune restructurarea sistemului bancar european, iar băncile eficiente își vor consolida poziția în zona euro prin creșterea volumului operațiunilor și prin absorbția altor bănci. Aplicarea principiilor comerciale și de piață în sistemul bancar va facilita raționalizarea sistemului, similar domeniului industrial, și va facilita avansul procesului de concentrare. Băncile locale vor putea să opereze pe segmente limitate de piață numai în condiții de competitivitate și eficiență economică. În acest fel UEM oferă sistemului bancar facilități pe care programul pieței unice l-a oferit industriei, cum ar fi :

- lărgirea zonei de operare în condiții mai eficiente;
- competiție mai puternică;
- costuri mai reduse;
- îmbunătățirea calității serviciilor.

Prin intermediul relațiilor comerciale, financiare, turism și transporturi, euro va exercita o influență notabilă asupra țărilor nemembre UE. Forța acesteia va depinde atât de utilizarea sa ca monedă de tranzacții cât și de folosirea sa ca monedă de rezervă. Introducerea euro va determina în timp crearea celei mai mari piețe financiar-monetare din lume, estimându-se că după anul 2002 se vor dezvolta europiețe financiare de mari dimensiuni, lichide și perfect integrate. Printre factorii care vor contribui la acest lucru se pot menționa ponderea zonei euro în economia mondială (19,4% în PIB în 2000) și în comerțul mondial (18,6% în 2000, exclusiv comerțul intracomunitar), eliminarea riscurilor legate de fluctuațiile cursurilor de schimb, fie ele reduse ca amploare, existența unei politici monetare unice care favorizează concurența între instituțiile financiare, dezvoltarea unor sisteme noi și eficiente de plăți externe, cum ar fi sistemul Target, armonizarea procedurilor și convențiilor privind reglementarea piețelor financiare, evitându-se concurența nelocală.

4.4. Principalele etape ale construcției monetare europene

După semnarea tratatului de la Maastricht, la 7 februarie 1992 și după aderarea Austriei, Finlandei și Suediei la UE, cu începere de la 1 ianuarie 1999, în construcția UEM pot fi selectate 14 mari momente:

1. 26-27 iunie 1995: Consiliul European de la Cannes adoptă:

- confirmarea datei de 1 ianuarie 1999 pentru trecerea la moneda unică;
- continuarea lucrărilor de elaborare a unei strategii de introducere a monedei unice.

2. 15-16 decembrie 1995: Consiliul European de la Madrid adoptă:

- confirmarea datei de 1 ianuarie 1999 pentru trecerea la moneda unică;
- adoptarea numelui monedei europene: euro;
- stabilirea strategiei de tranziție și fixarea datei de încheiere a acestui proces: cel târziu la 1 ianuarie 2002.

3. 21-22 iunie 1996: Consiliul European de la Florența: a urmat după Consiliul informal ECOFIN care a avut loc în Verona, ocazie cu care Comisia

Europeană a fost însărcinată cu organizarea unui concurs pentru alegerea desenului pentru fațetele monedelor euro. Ca urmare, au fost organizate concursuri în toate statele membre, cu excepția Danemarcei.

4. 13-14 decembrie 1996: Consiliul European de la Dublin adoptă:

- liniile directoare pentru crearea unui nou sistem monetar european, începând cu 1 ianuarie 1999 între euro și monedele statelor membre UE, dar nemembre ale UEM;
- stabilirea orientărilor pentru punerea în aplicare a unui Pact de Stabilitate Bugetară și de Creștere, începând cu 1 ianuarie 1999, la inițiativa Germaniei;
- validarea cadrului juridic pentru utilizarea monedei unice;
- prezentarea machetelor bancnotelor euro.

5. 16-17 iunie 1997: Consiliul European de la Amsterdam, care a avut ca obiective accelerarea pregătirilor în vederea trecerii la cea de-a treia etapă a UEM. Cu această ocazie, s-a hotărât menținerea locurilor de muncă în prim-planul preocupărilor politice ale UE, la inițiativa Franței.

- mecanismul de schimb în etapa a III-a (SME bis);
- Pactul de Stabilitate și de Creștere;
- programul de stabilitate pentru statele UEM;
- programul de convergență pentru statele care nu vor participa de la început la UEM;
- procedura aplicată în cazul deficitelor bugetare excesive (atunci când deficitul este $>3\%$ din PIB);
- avertismente și/sau recomandări;
- sancțiuni, depozite fără dobândă, amenzi (nu mai mari de 0,5 din PIB);
- “polul economic european” - Consiliul Euro sau Euro X sau Euro XI;
- reglementarea juridică.

6. Consiliul informal ECOFIN de la Mondorf- septembrie 1997. A avut loc ca urmare a unei propuneri comune franco-germane, după întâlnirile bilaterale de la Weimmar și Munster. Acesta a decis, cu începere din mai 1998, fixarea irevocabilă a ratelor de schimb bilaterale între monedele țărilor care urmau să participe la “zona euro”, înainte de fixarea de la 1 ianuarie 1999 a ratelor de schimb ale euro.

7. Summitul privind locurile de muncă care a avut loc la Luxemburg în 20-21 iunie 1997 și care a fost consacrat adăugării unui capitol privind problemele sociale în Tratatul de la Maastricht.

8. 12-13 decembrie 1997: Consiliul European de la Luxemburg. S-a hotărât folosirea tuturor resurselor la nivel comunitar pentru ca noua monedă, euro, să fie solidă, cu lansarea bine pregătită din punct de vedere tehnic și care să dispună la nivelul SEBC (Sistemul European al Băncilor Centrale) și al BCE de instrumentele dispensabile pentru promovarea unei politici monetare care să conducă la atingerea obiectivului de stabilitate financiară și care să inspire încredere opiniei publice și piețelor financiare.

9. **1-3 mai 1998: Consiliul European de la Bruxelles** a urmat după publicarea la 25 martie 1998 a rapoartelor Comisiei Europene și al IME (Institutul Monetar European) privind convergența (lista celor 11 state care satisfăceau criteriile de convergență) și după adoptarea, în Adunarea Națională din 21 și 22 aprilie 1998, a unei rezoluții privind rapoartele Comisiei Europene și al IME.

La 1 mai 1998, Consiliul de Miniștri pe probleme economice și financiare (ECOFIN) a adoptat o decizie privind deficitul bugetar excesiv (art. 104, c. 12) și o recomandare care nominalizează statele membre care îndeplinesc condițiile pentru aderarea la "zona euro".

La 2 mai 1998 a avut loc o sesiune extraordinară a Parlamentului European care a aprobat cu o foarte largă majoritate (476 pentru, 65 împotriva și 24 de abțineri) recomandarea ECOFIN privind cele 11 țări care urmau să intre în 1999 în "zona euro". Tot atunci, șefii de state și guverne au decis că cele 11 state membre vor participa la "zona euro" încă de la început și au adoptat toate celelalte măsuri practice pentru trecerea la euro și, în special, regulamentul bazat pe art. 109 L 4 al Tratatului, publicat în 2 august 1997 și adoptat în unanimitate, în mai 1998, de către țările calificate pentru euro. Acest regulament precizează că înlocuirea monedelor naționale cu euro, va fi urmată de o perioadă de tranziție care se va încheia pe data de 31 decembrie 2002, timp în care monedele naționale vor continua să existe ca subdiviziuni ale euro. În această perioadă de tranziție, documentele juridice (legi, regulamente, contracte, etc.) vor fi executate în unitatea monetară în care au fost încheiate, exceptând situațiile în care părțile hotărăsc altfel.

Pentru a facilita răspândirea euro, statele membre vor lua măsuri care să permită piețelor lor financiare (bursele de valori) de a trece la euro începând cu 1 ianuarie 1999. Ele vor putea să-și exprime și în euro datoria publică emisă în monedă proprie.

Monedele și bancnotele exprimate în euro vor fi introduse la 1 ianuarie 2002. Ele vor circula timp de maximum șase luni, în paralel cu monedele și bancnotele naționale. Cel mai târziu la 1 iulie 2002, monedele și bancnotele naționale vor dispărea în totalitate. Cel mai probabil, durata dublei circulații va fi redusă la două luni.

În data de 3 mai 1998, Consiliul ECOFIN a anunțat ratele de schimb bilaterale între monedele participante în "zona euro" care vor constitui cursul pivot al Mecanismului European de Schimb (MES). Cu această ocazie s-a propus președintele și cei cinci membri ai Consiliului Director al BCE, care au fost investiți în funcții la sfârșitul lunii mai de către șefii de stat și de guvern, după consultarea Parlamentului European și al IME. Tot atunci, s-a adoptat textul legal care fixează euro ca monedă unică pentru statele membre (cf. art. 109 L4) și s-au stabilit specificațiile tehnice pentru monedele euro, adoptându-se în acest sens dispozițiile BCE prevăzute de art. 106.6.

10. **1 iunie 1998: crearea Băncii Centrale Europene (BCE)**, succesoare a IME cu sediul la Frankfurt, cu o lună înainte de termenul stabilit, precum și nominalizarea președintelui Wim Duisenberg și a membrilor Consiliului Director.

11. **15-16 iunie 1998: Consiliul European de la Cardiff** a validat deciziile importante adoptate în semestrul I al anului 1998.

12. **11-12 decembrie 1998: Consiliul European de la Viena.** Nici un progres notabil privind subiectele sensibile nu s-a evidențiat: Agenda 2000, reforma sistemului de finanțare a Politicii Agricole Comune (PAC) și a fondurilor structurale, negocierile privind aderarea celor șase țări candidate la UE (de atunci).

13. **1 ianuarie 1999. Cele 11 țări din cele 15 membre ale UE au trecut la introducerea monedei unice, euro,** formând "zona euro".

14. **Aprilie 1999. BCE procedează prima modificare a nivelului ratei dobânzii.**

Astfel, începând cu 1 ianuarie 1999, statele membre ale UEM au adoptat, pentru prima oară, o singură monedă, la finalul unui lung proces care a necesitat decizii politice din partea șefilor de stat și de guvern și culminând cu îndeplinirea criteriilor de convergență, prevăzute în Tratatul de la Maastricht.

Introducerea euro confirmă apariția unui adevărat "cult" al stabilității în UE, care este esențial pentru constituirea unui cadru economic administrat eficient, rațional și stabil. Este de asemenea un răspuns de globalizare și la evoluțiile recente din economia mondială. Deși euro prin el însuși nu va determina scăderea drastică a șomajului, inexistența sa ar face ca obiectivul stabilit, de creare de noi locuri de muncă, ar putea fi privat de un instrument cheie. UEM va vitaliza economia UE și Piața unică, stimulând investițiile, competitivitatea, fiind utilă atât consumatorilor, cât și celor ce economisesc, ușurând viața cetățenilor care doresc să muncească, dar și să călătorească.

Repercusiunile acestui eveniment important vor fi resimțite dincolo de granițele UE. Utilizarea euro se va răspândi pe scena internațională treptat. Euro va fi cu timpul utilizat în importante tranzacții internaționale, în investiții ca și monedă de rezervă. Euro va demonstra partenerilor săi existența și unitatea UE și va induce o mai mare stabilitate sistemului monetar internațional.

Înainte de introducerea monedei euro, perioada de relansare economică pe care au traversat-o țările membre a condus la o mai bună ocupare a forței de muncă și la menținerea sub control a inflației, finanțele publice situându-se pe o bază mai solidă. Progresele către UEM încep să dea rezultate concrete. Raportul privind convergența, elaborat de Comisia UE, se referă la aceasta: în decurs de numai câțiva ani, statele din "zona euro" au făcut pași uriași pentru apropierea economiilor lor și îmbunătățirea performanțelor lor economice. ținând cont de aceste performanțe unice, Comisia UE a recomandat Consiliului UE ca 11 state membre să adopte moneda euro cu începere de la 1 ianuarie 1999: Belgia, Germania, Spania, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Austria, Portugalia și Finlanda.

Deciziile adoptate de guverne și instrumentele introduse în Tratatul UEM solicită statelor din "zona euro" să continue pe această linie. Numai realizarea echilibrului bugetar pe termen mediu va da posibilitatea orientării politicilor economice. Consolidarea bugetară și un complex de politici pentru echilibrarea bugetului vor facilita o administrare constantă a UEM. Menținerea stabilității

prețurilor, datorită existenței BCE, și o mai strânsă coordonare la nivelul UE a politicilor economice naționale, va asigura funcționarea ei efectivă și armonioasă.

UE va culege roadele existenței UEM dacă va fi capabilă să înregistreze progrese și în alte domenii ale politicii economice, cum ar fi piața forței de muncă sau domeniul fiscal.

Îngrijorarea cu privire la bunăstarea generațiilor viitoare îi poate determina pe cei implicați să întreprindă eforturile necesare. La aceasta se adaugă nevoia de a adapta structurile sociale și economice ale UE la început de mileniu III. Numai în aceste condiții, ciclurile economice ce se succed perceptibil în prezent și stimulentele dat de crearea euro vor oferi premisele unei ere a progreselor permanente și a unei creșteri economice susținute în UE.

Euro, o monedă cu stabilitate constantă

Prin ratificarea Tratatului de la Maastricht, statele membre au optat pentru stabilitate, știind din experiență proprie că nivelurile ridicate ale inflației, acumularea de deficite ale datoriei publice și menținerea unor rate ale dobânzilor pe termen lung la un nivel ridicat, distorsionează deciziile și prognozele din economie și transferă aceste poveri către generațiile viitoare, frânează investițiile, încetinește creșterea economică și diminuează crearea de noi locuri de muncă. Realizarea unui înalt grad de convergență a economiilor statelor membre pune bazele unui cadru economic stabil în UE.

Convergența este un fapt confirmat de UEM. Crearea euro satisface nevoia de stabilitate, de care depinde creșterea economică: colapsul sistemului monetar internațional din 1971 și lipsa instrumentelor pentru cooperarea economică și monetară între statele membre UEM au făcut ca inflația să scape de sub control, creșterea economică diminuându-se drastic, iar rata șomajului crescând puternic.

UE a răspuns acestei situații prin crearea unui mecanism care să asigure solidaritatea economică și monetară. Începând cu 1997, crearea SME și a monedei ECU au însemnat apariția unei zone de stabilitate care a ajutat la diminuarea ratei inflației și la stabilizarea cursului de schimb al celor mai multe state membre SME.

Dar, globalizarea economiei și climatul internațional instabil a necesitat un răspuns corespunzător privind necesitatea integrării europene. A devenit esențială asigurarea unei piețe unice mai cuprinzătoare care să fie protejată de fluctuațiile bruște și substanțiale ale cursurilor de schimb. Prin semnarea Tratatului privind Uniunea Economică și Monetară, statele UE și-au afirmat hotărârea de a asigura o liberă circulație a mărfurilor, serviciilor și capitalurilor, precum și de a facilita o convergență reală a politicilor lor economice care să ofere UE o monedă unică înainte de anul 2000.

În ultimii ani, s-a înrădăcinat convingerea, adeseori reiterată, că este în interesul UE și al statelor membre să adopte cât mai riguros obiectivele, condițiile și calendarul evoluțiilor UEM, așa cum au fost stabilite în Tratatul de la Maastricht. Progresele din ultimii ani sunt impresionante.

Progresul remarcabil făcut de statele membre demonstrează măsura în care economiile lor au atins un grad de convergență corespunzător. Rata medie a inflației în UE s-a diminuat substanțial, situându-se în prezent sub 2% în aproape toate statele membre. Media generală a ponderii deficitului bugetar în PIB-ul UE a scăzut de la 6,1% în 1993 la 2,4% în 1997, ceea ce a permis o reducere structurală a datoriei publice. Aceste progrese au dat posibilitatea reducerii semnificative a ratelor dobânzilor pe termen lung, ceea ce duce la impulsivitatea investițiilor și a creșterii economice a cursurilor de schimb în cadrul SME. Pe baza analizelor cuprinse în raport, Comisia UE a recomandat Consiliului ca statele membre să adopte euro începând cu 1 ianuarie 1999, după ce vor fi îndeplinite condițiile necesare.

Cadrul instituțional este în concordanță cu prevederile Tratatului, așa cum se stipulează în scenariul adoptat de Consiliul European de la Madrid din decembrie 1995: cadrul legal și tehnic (Pactul de Stabilitate și Creștere Economică, statutul legal al euro, etc.), vital pentru buna funcționare a UEM este, în prezent, operabil.

De la publicarea Cărții Verzi a Comisiei Europene, din mai 1995, pregătirile necesare introducerii euro de la 1 ianuarie 1999 s-au finalizat cu rigurozitate de către instituțiile UE.

Chiar înainte de introducerea monedei unice, încrederea a revenit în UE. Faptul că inflația a fost menținută sub control, că finanțele publice au fost reasezate pe baze solide, iar ratele dobânzilor au scăzut permanent reprezintă elemente care au generat actuala relansare economică, a dus la crearea de noi locuri de muncă și la un climat monetar stabil în UE, în pofida crizei financiare din țările Asiei de sud-est. Creșterea economică s-a accelerat de la un ritm al PIB de 1,8% în 1996, la 2,7% în 1997, la 2,8% în 1998 și la 3,0% pentru 1999. Pentru perioada 1997-1999, oficialii UE au estimat că s-au creat aproximativ 3,4 milioane de noi locuri de muncă la nivelul Comunității.

Aceste evoluții economice încurajatoare au constituit un semnal pozitiv pentru succesul monedei unice. Faptul că cele 11 state membre au îndeplinit la timp condițiile pentru trecerea la moneda unică, demonstrează că UE a pregătit bine terenul pentru această nouă etapă a integrării europene.

Cea de-a treia și ultima etapă a UEM a debutat la 1 ianuarie 1999, dată la care cursurile de schimb ale monedelor celor 11 state participante la "zona euro" au fost fixate ireversibil. BCE și-a asumat responsabilitatea politicii monetare a UE, iar euro a fost adoptată ca monedă comună. Pe o perioadă de tranziție de 3 ani și jumătate, monedele naționale vor face treptat loc monedei euro care va fi, de la 1 iulie 2002, singura unitate monetară ce va circula legal în țările participante.

Într-un recent document de lucru intitulat "Rigiditatea salariilor reale, politicile fiscale și stabilitatea UEM în procesul de tranziție", trei participanți la programul Departamentului de studii FMI pentru experți externi relevă determinarea pe care au avut-o considerațiile de ordin politic în conceperea și inițierea UEM. Nu este suficient, ținând cont de considerațiile economice, ceea ce va putea avea consecințe grave pentru stabilitatea UE, mai ales în perioada de tranziție, perioadă instabilă prin definiție.

Una din problemele puse la debutul UEM este aceea că, deși ea este o uniune monetară, nu răspunde în totalitate definiției standard a unei zone monetare optime. O uniune monetară care funcționează bine prezintă cel puțin una din următoarele caracteristici:

- șocuri asimetrice puțin frecvente;
- o populație activă foarte mobilă;
- salarii reale flexibile;
- un sistem de federalism bugetar.

Chiar în cazul în care toate aceste condiții sunt reunite, nu există garanția unei stabilități permanente. Aceasta probabil pentru că uniunile monetare care nu sunt însoțite de o unificare politică rămân permanent într-o oarecare măsură instabile.

La nivelul celor 11 state membre UEM se constată o mare diversitate a structurilor de producție care sunt afectate în mod diferit de șocurile ce apar într-unul sau altul dintre sectoare. Lucru deloc surprinzător, având în vedere întinderea UEM, de la Mediterana la Cercul Arctic.

Pe de altă parte, capacitatea de adaptare la șocuri variază de la o țară la alta, rezultând astfel efecte asimetrice asupra țărilor membre. Ținând seama de diversitatea actuală a caracteristicilor economice și structurale ale participanților la "zona euro" nu este exclusă apariția de asemenea șocuri asimetrice în perioada de tranziție.

În principiu, țările membre UEM se vor adapta șocurilor, fără a provoca o majorare a ratei șomajului, prin patru metode:

- mobilitatea forței de muncă;
- flexibilitatea salariilor;
- politica monetară;
- politica bugetară.

Primul mijloc nu este operabil în cazul UEM, mobilitatea forței de muncă între țările Uniunii fiind redusă în acest moment, iar barierele culturale și lingvistice se vor menține probabil pe o lungă perioadă de timp.

Flexibilitatea salariilor reale

Aceasta este o soluție preferabilă în cazul mobilității scăzute a forței de muncă, deoarece pune în joc forțele pieței. Totuși, dacă la sfârșitul anilor '80 persistența șomajului era o problemă a țărilor UE, acum s-a creat o puternică rezistență la reformele pieței forței de muncă și s-au făcut progrese minore în lupta împotriva rigidității salariale. Salariile reale nu pot servi ca amortizoare ale șocurilor, având în vedere gradul de rigiditate observat în prezent în UE și rezistența la reforme. Se poate astfel presupune că rigiditatea actuală a piețelor forței de muncă din UE va persista în faza de tranziție.

Făcând o retrospectivă pe perioada 1975-1990, se poate spune că politica monetară a fost principalul instrument utilizat pentru a combate efectele negative ale șocurilor de pe piața forței de muncă. Ca urmare a creșterii temerilor cu privire

la existența unei rate ridicate și fluctuante a inflației, politica monetară a fost înlocuită cu politica bugetară.

În țările unde salariile reale sunt foarte rigide, presiunile în favoarea unei politici bugetare complementare sunt susținute. Rigiditatea salariilor reale potențează creșterea nivelului ratei șomajului, ceea ce presupune o finanțare bugetară a alocațiilor sociale. Iar o politică bugetară relaxată determină menținerea unei rate scăzute a șomajului, cel puțin pe termen scurt. Dar aceasta poate determina agravarea deficitului bugetar, iar atunci când șomajul este foarte ridicat, la creșterea datoriei publice. Recurgerea la o politică bugetară complementară este limitată de "Pactul de creștere și stabilitate". Semnarea acestui Pact, adoptat în iulie 1997, s-au angajat să asigure echilibrul bugetar pe termen mediu, iar deficitul să fie menținut sub 3% din PIB. Se apreciază că aceste restricții sunt necesare pentru a diminua riscul ca datoria publică să amenințe stabilitate monetară în cadrul UEM.

Lipsa acestor constrângeri ar putea provoca o creștere a datoriei publice a unor țări participante la "zona euro", precum și a deficitului bugetar, ceea ce ar determina BCE să adopte o politică monetară mai puțin riguroasă și, implicit o creștere a inflației.

Instabilitate în tranziție

Riscul modificării cursului de schimb al monedelor țărilor membre UEM a fost înlăturat, în principiu, la 1 ianuarie 1999. Potrivit Tratatului de la Maastricht, nici un stat membru al UEM nu se poate retrage din "zona euro", iar aceasta se va extinde treptat la toți membrii UE. Membrii UEM pot considera perioada de tranziție ca o etapă de probă și, în final, pot chiar decide să se retragă din "zona euro" dacă participarea li se va părea prea costisitoare.

Pentru membrii UEM, politica monetară nu mai poate constitui un instrument de adaptare la un anume gen de șocuri. În consecință, presiunea în favoarea adoptării unei politici bugetare relaxate este mai puternică decât în trecut, însă Pactul restrânge, teoretic, utilizarea sa la nivel național.

Dacă Pactul reușește să limiteze utilizarea politicii bugetare la nivel național, creșterea ratei șomajului în unele țări membre ar putea diminua presiunile în favoarea punerii în practică a unui sistem de federalism bugetar în "zona euro", în care un astfel de sistem face să apese ca o povară excesivă asupra membrilor ce adoptă politici bugetare prudente.

Experiența altor uniuni monetare arată că federalismul bugetar se va stabili sub o formă sau altă, pe termen mediu sau lung, dar este vorba de un sistem complex a cărui elaborare necesită timp care probabil nu va fi operabil în perioada de tranziție. Indiferent de politica bugetară adoptată, țările membre vor trebui să se hotărască dacă vor rămâne în UEM, acceptând costurile, inclusiv un șomaj ridicat sau dacă vor să se retragă.

Desigur că riscul fluctuației cursurilor de schimb în cadrul UEM a fost eliminat din punct de vedere tehnic, prin instituirea euro ca monedă unică. Rămâne însă riscul economic. În economie, nimic nu ține o veșnicie și istoria

infirmă conceptul de curs fix irevocabil. Acest lucru este valabil nu numai pentru sistemele de cursuri fixe, ci și pentru uniuni monetare. Decizia unei țări de a rămâne sau a se retrage din Uniunea Monetară depinde de o analiză amănunțită a costurilor și avantajelor.

Tratatul de la Maastricht nu conține prevederi privind retragerea țărilor membre, dar este dificil a obliga un stat suveran să rămână în Uniune. Nu este posibilă oprirea retragerii unei țări dacă aceasta dorește acest lucru. Retragerea este posibil să se producă în perioada de tranziție, deoarece este mai puțin costisitoare reintrarea în circulația internațională a propriei monede decât după introducerea definitivă și irevocabilă a unei singure monede, euro.

În concluzie, se poate afirma că perioada de tranziție de trei ani și jumătate între data la care cursul de schimb al monedelor țărilor membre UEM a fost fixat irevocabil și înlocuirea monedelor naționale cu o singură monedă legală, euro, este crucială pentru existența UEM. Șocuri asimetrice de mare amploare pot compromite în mod serios viabilitatea Uniunii. Fără salarii reale flexibile și un mecanism de adaptare la șocuri asimetrice, la nivel național sau pe ansamblul Uniunii, atacurile speculative față de monedele țărilor aflate în dificultate economică le pot determina să abandoneze Uniunea dacă rămânerea în UEM ar fi prea costisitoare.

Așa cum se preciza încă din 1990 într-un raport al Comisiei UE, intitulat "O piață, o monedă", realizarea Uniunii Monetare va conduce la amplificarea beneficiilor economice oferite de realizarea Pieței Interne Unice (PIU). Două mari categorii de efecte permanente se vor face simțite ca urmare a creării UEM:

- creșterea eficienței la nivel microeconomic, ca urmare a eliminării nesigurății privind cursurile de schimb și costurile tranzacțiilor în UE. Consecința va fi stimularea comerțului intra-UE, acest lucru conducând la creșterea producției;
- efectele stabilității macroeconomice, decurgând din eliminarea cursurilor de schimb intra-UE și din sporirea disciplinei fiscale și monetare, vor conduce la creșterea investițiilor ca urmare a reducerii riscului legat de fluctuația ratelor dobânzilor.

Aceste efecte ale stabilității vor reduce și variabilitatea producției, prețurilor și a altor variabile macroeconomice. Această reducere a variabilității va fi în beneficiul creșterii economice.

Specialiștii Comisiei UE estimau costurile tranzacțiilor legate de existența diferitelor monede în UE la 0,5% din PIB, la mijlocul anilor '80. Un studiu IFO (1996) citat de Comisia UE, estima aceste costuri în medie, la 1% din PIB, în perioada 1986-1995.

Impactul asupra creșterii economice al celorlalte consecințe ce vor rezulta din crearea UEM este dificil de cuantificat. Totuși, majoritatea specialiștilor sunt de acord asupra faptului că introducerea euro va impulsiona substanțial creșterea economică în țările UE.

O consecință a situației expuse mai sus ar fi aceea că cererea comunitară pentru importuri din țările membre ale UE va fi puternic stimulată. Dimensiunile acestui efect depind desigur de partea din piața UE deținută de exporturile țărilor

terțe. De asemenea, exportatorii din țările membre ale UE vor profita și ei de completările aduse de UEM la fel ca și firmele comunitare. Așa cum arată Comisia UE (1996), crearea PIU a condus la liberalizare față de țările terțe pentru că accesul pe piață a devenit mai simplu datorită existenței unui sistem unic, iar acest efect va fi întărit prin introducerea euro.

Deși efectele introducerii euro asupra creșterii economice în UE sunt dificil de estimat, FMI a efectuat și prezentat o serie de simulări în acest sens. În primele simulări efectuate în 1996, scenariile de convergență au fost elaborate pentru perioada 1996-2000. Aceste scenarii se concentrează pe impactul programelor de convergență ale țărilor membre (efectele stabilizării macroeconomice) și, în particular, asupra impactului reducerii deficitelor bugetare. Aceste măsuri de ajustare vor produce reduceri ale producției pe termen scurt comparate cu perioada de bază, dar creșterea medie a PIB pentru perioada 1996-2000 este mai mare decât în perioada de bază.

În 1997, FMI a prezentat un scenariu în care crearea UEM va servi drept catalizator pentru o serie de reforme structurale. Din punct de vedere fiscal, se presupune pe termen mediu o reducere adițională a cheltuielilor guvernamentale cu 2% din PIB, iar din punct de vedere structural se presupune că liberalizarea piețelor de mărfuri, întărită de câștigurile în eficiență datorate introducerii euro, va conduce la o creștere a productivității, în timp ce reforma pieței muncii va conduce la o mai mare flexibilitate a salariilor și la reducerea ratei șomajului. În acest scenariu nivelul producției în țările membre ale “zonei euro” va fi pe termen mediu (2010) cu 3% mai mare decât în perioada de bază, în timp ce PIB va fi în 2002 cu 1% mai mare decât în perioada de bază. Simularea FMI prezintă și impactul euro asupra evoluției PIB în țările membre ale “zonei euro”.

Impactul UEM asupra creșterii economice, abateri procentuale anuale față de scenariul de bază

Țări	ANI				
	2000	2001	2002	2003	2004
Membre UEM	0,2	0,9	1,0	1,1	2,9
G7 membre UEM	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Alte țări industrializate	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,2
Țări în dezvoltare	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3

Din aceste stimulări, rezultă faptul că deși efectele introducerii euro asupra țărilor membre “zona euro” sunt considerabile, acestea vor fi mult mai reduse asupra țărilor terțe. Totuși, gradul mare de agregare utilizat în simulările FMI marchează evoluțiile unor țări care vor fi afectate de evoluțiile din UE într-o măsură mai mare decât arată tabelul, datorită relațiilor economice și comerciale strânse cu țările UE. Este cazul țărilor din Europa Centrală și de Est, a țărilor mediteraneene și a anumitor țări din Africa, care vor fi legate de euro prin mecanismul de schimb (țările dependente de francul francez).

Efectele sincronizării ciclurilor economice din UE

Ca rezultat al funcționării PIU și al influenței integrării financiare, ciclurile economice au devenit sincronizate în interiorul UE, iar specialiștii se așteaptă ca acest fenomen să continue odată cu realizarea Uniunii Monetare (UM). Analizând influența UM asupra ciclurilor economice, specialiștii au ajuns la concluzia că în prezent ciclurile economice ale țărilor UE sunt în mare măsură sincronizate. Ei atribuie acest fapt acțiunii a doi factori: gradul mare de interdependență dintre economiile țărilor UE datorat expansiunii comerțului internațional și circulației fluxurilor de capital între țările comunitare; convergența politică crescută între statele UE, mai ales în ultimul deceniu. Într-un raport al Comisiei UE, publicat în 1997, autorii erau de părere că introducerea euro va produce o mărire a gradului de sincronizare a ciclurilor economice din motivele următoare: creșterea interdependenței comerciale, creșterea integrării piețelor financiare și sporirea convergenței politicilor economice.

Dat fiind gradul înalt de sincronizare al ciclurilor economice din “zona euro”, fluctuațiilor ciclice care vor avea loc în UE, vor afecta din ce în ce mai mult alte regiuni ale lumii, prin legăturile comerciale, prin piețele financiare internaționale și prin fluctuațiile ratei de schimb a euro. Efectul unei mai mari sincronizări a ciclurilor economice ale țărilor UE asupra țărilor terțe este greu de cuantificat, cu atât mai mult cu cât acest efect este variabil, în funcție de gradul de interdependență existent între o țară terță și UE.

Capitolul 5

LIBERA CIRCULAȚIE A PERSOANELOR ÎN SPAȚIUL UNIUNII EUROPENE

5.1. Evoluția conceptului de liberă circulație a persoanelor

Încă din 1957, unul din cele două tratate fondatoare ale Comunității Economice Europene (**Tratatul de la Roma**) cuprindea principii ce stabileau libera circulație a muncitorilor prin eliminarea obstacolelor în calea mobilității forței de muncă între statele membre. Totuși, în acest tratat nu se făceau referiri la modalitățile de traducere în practică a acestor principii, în acel stadiu progresul bazându-se pe deciziile politice ale fiecărui stat membru. În articolele 48-51 ale tratatului Comunității Economice Europene se făcea referire la eliminarea discriminărilor datorate naționalității, la creșterea mobilității forței de muncă, la colaborarea instituțiilor europene cu autoritățile naționale în vederea armonizării legislațiilor și eliminării restricțiilor și a protejării muncitorilor emigranți. În articolele 52-58 se făcea trimitere la dreptul de stabilire, care presupunea eliminarea unor restricții prin programe specifice și prin activitatea complexă a Consiliului și Comisiei.

În 1985 Consiliul European relansează procesul de integrare europeană prin intermediul **Actului Unic European**. În acest document piața internă este prezentată ca un spațiu fără granițe interioare în care este asigurată libera circulație a persoanelor.

Din noiembrie 1993, după intrarea în vigoare a **Tratatului de la Maastricht**, cetățenii Uniunii Europene au putut să circule liber pe baza articolului 14 al tratatului cât și a articolului 18, privind **cetățenia europeană**. Tratatul de la Maastricht cuprinde o serie de aspecte privind politica de azil, traversarea granițelor externe ale Uniunii Europene, politica de imigrare, cunoscute generic sub denumirea de al III-lea pilon (Third Pillar) al Uniunii Europene. Cetățenia europeană definită prin Tratatul de la Maastricht include o serie de drepturi și obligații precum și modalități de participare la viața politică a Uniunii. Acest ansamblu vizează crearea unei identități europene și implicarea activă a fiecărui cetățean în procesul de integrare europeană.

În octombrie 1997, se semnează **Tratatul de la Amsterdam** care include aceste elemente în Tratatul CEE (Articolele 61-69) și asigură o perioadă de tranziție de cinci ani înainte ca prevederile comunitare să fie aplicate integral. În această perioadă de tranziție se urmărește crearea "unei zone de libertate, securitate și justiție", fără controale la granițele interne a tuturor cetățenilor UE indiferent de naționalitate. În paralel, standardele comune impun controale la granițele externe ale Uniunii Europene pentru vize, politici de azil și imigrare.

Pe 8 decembrie 1998, Consiliul UE și Comisia Europeană au adoptat un program de măsuri pentru atingerea acestor obiective până în 2004.

Trebuie subliniat faptul că Marea Britanie și Irlanda nu au optat pentru noile măsuri privind libera circulație a persoanelor din Tratatul de la Amsterdam. De asemenea, Danemarca semnatară a Acordului Schengen are o serie de rețineri privind metodologia comunitară privind libera circulație a forței de muncă.

Ca urmare a intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam aceste reglementări sunt incluse în acquisul comunitar ce trebuie adoptat de țările candidate la UE. În acest sens, aquisul acoperă puncte ca recunoașterea reciprocă a calificării profesionale, drepturile cetățenilor, libera circulație a lucrătorilor și protecția socială.

În februarie 2001, s-a semnat **Tratatul de la Nisa** pe baza căruia Consiliul UE a adoptat o serie de măsuri legate de libera circulație a persoanelor, esențială fiind impunerea unei **perioade de tranziție**, în cursul căreia circulația cetățenilor din viitoarele state membre se va face în mod limitat (numai pe baza permiselor de muncă) timp de 7 ani. Legat de acest aspect trebuie subliniat faptul că poziția comună a UE privind Capitolul 2 de negocieri - Libera circulație a persoanelor - în domeniul acquisului constituie o abordare de substanță a acestei probleme în ultimul stadiu al procesului de preaderare, luându-se în considerare importanța politică și practică a problematicii sociale.

În martie 2002, a avut loc **Consiliul European de la Barcelona** la care s-au stabilit acțiunile prioritare în vederea creării unui model european bazat pe performanța economică, un nivel ridicat de protecție, educație și dialog social. În acest context este esențial să se elimine toate barierele de intrare pe piața europeană a forței de muncă și să se promoveze politici active ale forței de muncă.

Consiliul European de la Barcelona a reluat Strategia Forței de Muncă lansată de Consiliul European de la Luxembourg în decembrie 1997 și a adoptat un plan de acțiune pentru flexibilizarea pieței muncii în UE până în 2005 și pentru stimularea liberei circulații a persoanelor. Prioritățile noului plan de acțiune sunt în concordanță cu cel adoptat la Nisa și urmăresc:

- modernizarea pieței muncii în vederea realizării unui echilibru între cererea și oferta de locuri de muncă prin stimularea ofertei de locuri de muncă;
- eficientizarea pieței muncii printr-un sistem de educație și învățământ care să reflecte “o societate bazată pe cunoaștere”;
- creșterea gradului de participare a populației feminine pe piața europeană a forței de muncă;
- lupta împotriva excluderii sociale (șomajului pe termen lung) printr-un sistem de măsuri active de stimulare a ocupării forței de muncă;
- reducerea barierelor administrative în calea recunoașterii reciproce a diplomelor și altor forme de calificare;
- transpunerea în practică a condițiilor pentru a asigura o reală mobilitate a celor implicați în educație, cercetare și inovație;
- asigurarea unei cunoștințe de bază în domeniul tehnologiei de calcul pentru toți cetățenii pentru a răspunde nevoilor mileniului III.

5.2. Strategia Uniunii Europene privind libera circulație a persoanelor

Cetățenia Uniunii Europene oferă tuturor cetățenilor statelor membre dreptul la libera circulație, dreptul de sejur, de stabilire, dreptul de muncă și studiu în celelalte state membre. Intrarea pe teritoriul altui stat membru nu poate fi interzisă decât din motive de securitate și sănătate publică, iar interzicerea intrării sau expulzarea trebuie să fie justificate.

Libera circulație a persoanelor presupune mobilitatea forței de muncă în spațiul comunitar în vederea garantării dreptului de îmbunătățire a condițiilor de muncă și de viață cât și a promovării profesionale. Principiul de bază îl constituie un tratament egal (salariu, asigurări sociale, protecție socială) cu cel al cetățenilor fiecărui stat membru.

Pentru a încuraja mobilitatea forței de muncă a fost creată o rețea europeană pentru asigurarea unor servicii de angajare (European Employment Services- EURES), în anul 1994. Această rețea cuprinde peste 500 de consultanți în probleme de ocupare a forței de muncă (țările membre ale UE, Norvegia și Islanda) și asigură informații în două mari domenii:

- oferte de locuri de muncă și oportunități de recrutare prin colaborarea cu autoritățile naționale de ocupare a forței de muncă din fiecare stat membru;
- asigurarea unor condiții de trai și muncă stimulative în statele membre și candidate pentru a facilita mobilitatea și integrarea.

Pe 18 martie 1997, a fost prezentat un raport privind libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană de către Grupul la Nivel înalt pentru Liberă Circulație.

Pe baza acestui document s-a conturat **politica UE în direcția stimulării liberei circulații a persoanelor** care presupune un ansamblu de măsuri:

1. mai buna informare a cetățenilor UE despre drepturile lor;
2. crearea unui tip de card de rezidență pentru persoanele care trăiesc temporar pe teritoriul altui stat membru;
3. flexibilizarea regulilor privind dreptul de rezidență pe teritoriul altui stat membru;
4. facilitarea accesului la ocupare în statele membre;
5. definirea cu precizie a serviciilor publice destinate numai cetățenilor;
6. modernizarea sistemului de securitate socială;
7. reguli mult mai flexibile de reuniune a familiilor;
8. centre de limbă și de schimburi culturale;
9. corelarea sistemului de impozitare;
10. îmbunătățirea situației rezidenților care provin din afara spațiului UE;
11. noi modalități de ajutorare a persoanelor cu probleme în exercitarea drepturilor lor și îmbunătățirea căilor de acces la sistemul de protecție;
12. asigurarea unui singur comisar al UE responsabil de libera circulație a persoanelor.

1. Un sistem mai bun de informare privind libera circulație a persoanelor în spațiul comunitar

Numărul persoanelor rezidente pe teritoriul altui stat membru al UE este de 5,5 milioane, comparativ cu 12,5 milioane din afara UE. Totuși, statisticile în acest domeniu sunt incomplete datorită dimensiunii și complexității (imigrația ilegală) acestui fenomen și nu permit o analiză pertinentă a tendințelor în migrația europeană pentru a formula o politică mult mai activă în domeniu. Cauzele care determină migrația forței de muncă includ un șomaj ridicat, schimbarea rolului tradițional al familiei (creșterea procentului populației feminine în populația ocupată), dezvoltarea sectorului serviciilor, îmbătrânirea populației.

2. Introducerea unui card european de rezidență

Se intenționează introducerea unui card de rezidență pentru persoanele care stau mai mult de 3 luni pe teritoriul altui stat membru. Acest card european trebuie emis de statul de origine. Pe baza acestuia proprietarul trebuie să demonstreze că poate să-și acopere asigurarea medicală și are suficiente resurse să-și acopere nevoile de trai. În această categorie nu intră studenții, cei de la cursurile de perfecționare, schimburile de experiență, voluntari, artiști. Acest card nu dă decât dreptul la asistență medicală de urgență pe perioada șederii în alt stat membru.

3. Dreptul de liberă circulație trebuie corelat cu conceptul de cetățenie europeană

Se intenționează flexibilizarea sistemului de eliberare a dreptului de rezidență europeană precum și eliminarea costurilor și întârzierilor datorate unui proces mult prea birocratic. Regula de bază este că în cazul drepturilor de rezidență toți cetățenii europeni trebuie tratați în mod egal.

4. Facilitarea accesului la angajare pe teritoriul altui stat

Se acordă o atenție deosebită dezvoltării EURES pentru a oferi locuri de muncă în alte state membre decât țara de origine. Astfel, UE a adoptat o serie de directive de recunoaștere reciprocă a calificărilor pentru șapte profesii de bază (cu excepția calificărilor obținute în afara granițelor UE care nu pot fi recunoscute decât pe baza tratatelor bilaterale). Pe lângă acesta există un sistem de recunoaștere reciprocă a diplomelor. De asemenea, europenii trebuie să fie informați prin publicații (ghiduri) ale cetățenilor despre drepturile lor; în timp ce încrederea reciprocă poate fi întărită prin colaborarea între corpurile profesionale și autoritățile din statele membre responsabile de acest domeniu.

5. Deschiderea ocupării în sistemul public național către cetățenii altor state membre

Potrivit articolului 48 din Tratatul CE, statele membre au dreptul să-și rezerve o serie de posturi din sectoarele publice și strategice numai propriilor cetățeni. Sectorul public va rămâne relativ închis atâta timp cât nu există alte delimitări clare între posturile rezervate naționalilor și cele accesibile cetățenilor altor state membre.

6. Modernizarea sistemului de securitate socială

Coordonarea schemelor de asigurări sociale în statele membre pentru a asigura libera circulație a persoanelor se bazează pe Regulamentul CM 1408/71. În condițiile actuale se propun soluții pentru a permite persoanelor să-și preserveze dreptul la pensia suplimentară privată în condițiile în care lucrează în diferite state membre. Un alt aspect legat de modernizarea sistemului de asigurări sociale se referă la posibilitatea de "a exporta" ajutorul de șomaj în condițiile în care se caută un loc de muncă în alt stat membru. Noua strategie în domeniul liberei circulații trebuie să ia în calcul nu numai asigurarea securității sociale a persoanelor care trăiesc permanent pe teritoriul altui stat membru cât și a turiștilor, studenților și a pensionarilor, care locuiesc pentru o scurtă perioadă pe teritoriul altui stat membru. În ceea ce privește asigurarea medicală există în prezent o multitudine de formulare E 111, E 112, etc., care urmează a fi simplificate, realizându-se astfel un sistem operațional de carduri de securitate socială.

7. Drepturile familiei trebuie să fie îmbunătățite pentru a reflecta schimbările sociale

Dreptul la libera circulație presupune ca familia rezidenților străini să aibă posibilitatea de a se reuni cu aceștia. Regulamentul CM 1612/68 asigură că indiferent de naționalitate angajatul are dreptul la reîntregirea familiei. În această categorie intră numai soția și copiii sub 21 de ani.

8. Creșterea rolului centrelor de limbă și promovarea de schimburi interculturale

În Tratatul de la Maastricht în articolele legate de cultură, tineret, perfecționare, coeziune economică și socială se reglementează libera circulație a persoanelor accentuându-se drepturile sociale în defavoarea celor economice. O contribuție esențială la libera circulație a persoanelor o au programele educaționale și științifice de schimburi profesionale: LEONARDO (perfecționare), SOCRATES (învățământ), KALEIDOSCOPE (cultură).

Pentru a facilita integrarea imigranților și a familiilor acestora în țara de adopție se derulează atât programe de schimburi culturale cât și pentru învățarea limbii țării de adopție.

9. Corelarea sistemului de impozitare

Sistemul de securitate socială este guvernat de reglementările europene în timp ce cel de impozitare de către acordurile bilaterale între statele membre. O serie de diferențe existente în acordurile bilaterale legate de dubla taxare trebuie să fie reglementate, existând posibilitatea ca aceste bariere de impozitare să fie eliminate treptat. În cazul lucrătorilor transfrontalieri trebuie aplicat un tratament egal, iar în unele cazuri acordate chiar și o serie de facilități.

10. Îmbunătățirea situației rezidenților din afara spațiului UE

Cele mai importante direcții de acțiune se referă la extinderea Regulamentului CM 1408/71 privind coordonarea securității sociale și în cazul rezidenților din afara UE. Aceste măsuri vor facilita activitatea administrațiilor din

statele membre care în prezent trebuie să aplice regimul UE pentru cetățenii UE și acorduri bilaterale pentru restul.

11. Asigurarea unei mai bune protecții a drepturilor fiecărui cetățean

Asigurarea unui sistem de informare periodică a drepturilor cetățenilor (spre exemplu -Campania "Citizens First") precum și a sistemului de protecție socială (instituții, legislație) în spațiul comunitar ajută la o mai bună protejare a tuturor cetățenilor indiferent de naționalitate.

12. Asigurarea unui singur comisar al UE responsabil cu problematica liberei circulații a persoanelor

Strategia UE în domeniul pieței interne, cu componenta ei în domeniul liberei circulații a persoanelor, va urmări remedierea diviziunii responsabilităților în domeniul liberei circulații a persoanelor prin coordonarea acestor activități de către un singur comisar al UE.

5.3. Impactul liberei circulații a persoanelor din țările central și est- europene asupra UE

Multe țări din spațiul UE trebuie să facă față unui proces de îmbătrânire a populației cât și nevoii asigurării de forță de muncă stabilă în vederea stimulării creșterii economice precum și unei bune funcționări a sistemului de asigurări sociale .

Pentru a contracara aceste tendințe demografice se urmărește:

- reducerea ratei șomajului în UE;
- creșterea ratei de participare pe piața europeană a muncii;
- importul de forță de muncă prin creșterea imigrației.

Un studiu recent al Națiunilor Unite (UN 2000) estimează că o migrație de aproximativ 1,4 milioane persoane anual este necesară în perioada 1995-2050 pentru a menține o forță de muncă stabilă în UE (în perioada 2005-2010 este necesară o migrație de 550.000 persoane anual, iar în perioada 2010-2015 de 1,6 milioane persoane anual).

Potrivit Institutului Federal pentru Muncă (German Bundesanstalt für Arbeit, 1999- Fuchs și Thon), se arată că numai în Germania este necesar un flux de 300.000 persoane anual până în 2020, iar după aceea de 500.000 persoane anual.

Cercetările de specialitate în domeniul liberei circulații a persoanelor arată în condițiile absenței limitelor administrative acest proces este influențat de un complex de factori. Principalii factori sunt:

- diferențele de venit între țări;
- situația pieței forței de muncă în țara de destinație;
- situația pieței forței de muncă în țara de origine;
- apropierea geografică de spațiul UE;
- tradiția emigrării în țara de origine;

- probleme etnice și politice;
- diferențe culturale și lingvistice;
- existența unor rețele etnice și familiale;
- speranțele de progres în țara de origine.

Previziunile privind migrația forței de muncă variază considerabil în funcție de metodologie (modele cantitative) și estimări.

Pe termen scurt, din primele țări candidate central și est-europene se evaluează o migrație de forță de muncă de 70.000-150.000 persoane anual. Alte cifre arată valori mai ridicate (200.000 persoane) incluzând și membrii de familie, studenții și beneficiarii de cursuri de perfecționare. Aderarea României și Bulgariei va aduce un flux adițional de 50.000 persoane anual.

În ceea ce privește distribuția geografică vor fi afectate în principal piețele muncii din regiunile de frontieră (Germania, Austria, Grecia). Astfel, aproximativ, două treimi din imigrație va fi absorbită de Germania (aproximativ 45.000 persoane anual). Pe locul doi se află Austria cu o imigrație estimată la 8000 de lucrători anual.

Pe termen lung, la aproximativ 30 de ani de la aderare vârful de populație imigrată din viitoarele țări candidate va ajunge la un total de 3,9 milioane persoane (aproximativ 4% din populația acestora). Acesta implică o creștere a ponderii imigranților din țările central și est-europene de la 0,2% în 1998 la 1,1% în 2003.

În Germania, numărul rezidenților se estimează să crească de la 535.000 persoane în 1998 la 2,5 milioane persoane în 2030, reprezentând 3,5% din populația Germaniei, față de 0,6% în 1998.

În Austria, numărul rezidenților se prevede că va ajunge la 470.000 în 2030 față de 100.000 în 1998, ponderea acestora urmând să crească de la 1,3% în 1998 la 5,5% în 2030.

Pentru a avea o imagine mai clară asupra fenomenului de migrație trebuie analizate efectele economice asupra statelor membre.

Studii recente asupra integrării europene și liberei circulații a forței de muncă arată că statele membre vor beneficia de pe urma extinderii UE prin dezvoltarea oportunităților de afaceri și a comerțului.

Pe de altă parte, în studiu se arată că veniturile câștigate de imigranți nu împovărează populația internă, deoarece venitul obținut de aceștia este mai mic decât profitul creat de aceștia. De asemenea, migrația forței de muncă are un efect stimulativ asupra investițiilor și a consumului intern. În concluzie, ea oferă țărilor gazdă mai multe beneficii nete decât costuri sociale.

Unii cercetători în domeniu arată că procesul de emigrare poate avea doar un efect minim asupra șomajului din statele membre. În acest sens, trebuie făcută o distincție între distribuția de locuri de muncă existente în UE și crearea de noi locuri de muncă (îndeosebi în servicii domestice, construcții pe scară redusă, munci slab calificate) care nu se adresează populației autohtone.

În ceea ce privește impactul negativ asupra salariilor el va fi limitat prin împiedicarea reducerii salariilor sub nivelul legal admis, evitându-se așa zisul fenomen de "dumping social".

Potrivit aceleași surse, impactul negativ asupra finanțelor publice este neglijabil, influențând chiar pozitiv reducerea poverii asupra bugetelor asigurărilor sociale (ca urmare a fenomenului de îmbătrânire a populației) prin creșterea numărului de contribuabili.

Totuși, există și opinii diferite privind impactul liberei circulații a forței de muncă din viitoarele state candidate. Astfel, o serie de cercetări arată că impactul migrației va fi mult mai puternic în cazul în care nivelul de pregătire a imigranților proveniți din țările central și est-europene este ridicat, intrând în concurență cu populația autohtonă. Structura populației pe domenii de activitate arată că multe persoane din țările central și est-europene pot fi competitive cu populația autohtonă.

În vederea evitării eventualelor efecte negative (scăderea salariului mediu, creșterea riscului de concediere) ale extinderii către est asupra pieței europene a forței de muncă ar trebui ca:

- politicile economice din UE și țările candidate să fie cuplate cu un ansamblu de schimbări structurale;
- să se flexibilizeze activitatea instituțiilor care se ocupă de piața forței de muncă;
- să fie consolidate sistemele de protecție socială.

Trebuie subliniat că în condițiile integrării în UE a țărilor candidate se va asigura un flux mult mai liber de capital și forță de muncă, ceea ce va determina o alocare mai eficientă a resurselor în UE, va stimula eficientizarea producției comunitare și va crește competitivitatea produselor europene. De asemenea, printr-o liberă circulație a persoanelor se va amplifica creșterea bunăstării generale în spațiul UE și în viitoarele state membre.

Bibliografie

- 1) Deborah Hargreaves, Peter Norman, *Financial Times*, "Distressing signals for the single market", 5 iulie 2001.
- 2) Mario Monti, *The Single Market and Tomorrow 's Europe*, A Progress Report from European Commission, Office for Official Publication of the European Communities, 1996.
- 3) "The Internal Market after Stockholm", *Single Market News*, nr. 26, mai 2001.
- 4) "Free Movement of Services, Commission Launches New Strategy", *Single Market News*, nr. 25, martie 2001.
- 5) *Opening Up The Internal Market*, Commission of the European Communities, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1991.
- 6) Klaus Dieter Dorchardt, *European Integration. The Origins and Growth of the European Union*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1995;
- 7) G. Austvik, *Liberalization of the European Gas Market*, 1995.
- 8) L. Hancher, *EU Energy Policy*, Norwegian School of Management- Report 4/1998.
- 9) Paul K. Lyons, *EC Energy Policy. A detailed guide to the Community's impact on the sector*, 1992.
- 10) J.H. Matlary, *From the internal market to a Community energy policy* - Oslo: Fridtjof Nansen Institute, 1991.
- 11) S. Padgett, "The Single European Market: The Politics of Realization", *Journal of Common Market Studies*, vol.XXX, nr. 1(martie), 1992.
- 12) P.C.Schmitter, "Imaging the Future of the Euro-Policy with the help of New Concepts", Londra (Ed.Sage), 1996.
- 13) S.Usherwood, "Energy Policy"- apărut în *Guide to EU Policies*, Blackstone Press, Londra, 1998.
- 14) Directiva Gazului 98/30/EC- Comisia Europeană, Bruxelles, 1998.
- 15) "Realizarea pieței interne a energiei "- Comunicare a Comisiei Europene la Consiliul și Parlamentul European, 13 martie, 2001.
- 16) Tito Boeri, *Social Europe: dramatic visions and real complexity*, Centre for Economic Research, Londra, februarie, 2000.
- 17) UE, *An employment agenda for the year 2000: executive summary*, Brussel, 1999.
- 18) OCDE, *Employment Outlook*, Paris, 1999.
- 19) OCDE, *The OCDE Jobs Study*, Paris, 1994.
- 20) EC, *European Community Competition Policy*, Directorate General IV, 1998.
- 21) UE, *Agenda 2000 - Enlargement Strategy Paper*, Supplement 3/2000.
- 22) UE, *The ESC: A Bridge between Europe and Civil Society*, 1999.
- 23) UE, *Le Marche Unique Européen*, Luxemburg, 1996.
- 24) *Single Market News*, nr. 26, mai, 2001.

- 25) Commission des Communautés Européennes: Châpitre sur l'entreprise Européenne - Programme de travail pour la politique d'entreprise 2000-2005, Bruxelles, 18 mai, 2000.
- 26) Rory Watson, "UE se interesează de achizițiile guvernamentale", *Dialog European - Revista integrării europene*, nr. 5/1998).
- 27) Commission of the European Communities, Directorate General for Information, Communication, Culture and Audiovisual, *The Single Market*, 1993.
- 28) "L'Union douanière - Commentaire", studiu inclus în *Joli Communautaire*, Luxemburg, iulie, 1996.
- 29) "The custom policy in the European Union", colecția *Europe on the move*, European Commission, Brussels, 1999.
- 30) "L'Union Européenne et le commerce mondial", colecția *L'Europe en mouvement*, Commission Européenne, Bruxelles, 1999.
- 31) "Impact et efficacité de marche unique", anuarul *Panorama de l'industrie communautaire*, vol.I, Bruxelles, 2000.
- 32) "Journal Officiel", seria L nr. 302, oct. 1992, Bruxelles.
- 33) "Journal Officiel", seria L nr. 308, aug.1994, Bruxelles.
- 34) *Fifth Framework Programme. 23 Key Actions*, RTD Info/21 February 1999.
- 35) "Europa - Politicile Uniunii Europene în domeniul industriei, concurenței și competitivității", Delegația Comisiei Europene în România, august 1996.
- 36) EUREKA - *Seal of excellence, HLG Meeting*, April 15-16-th 1999, Thalia Convention Centre, Anthalia, Turkey.
- 37) COST, *European Cooperation În the field of scientific and technical research*, European Communities, Luxembourg, 1997.
- 38) Commission of the European Communities: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *Making a reality of the European Research Area: Guidelines for EU research activities (2002-2006)*, Brussels, 4. oct. 2000.
- 39) Colecția revistei *Cordis Focus*, editată de Comisia Europeană.
- 40) Documentație Internet.
- 41) The European Commission, "The Cologne Report on Environmental Integration", *Mainstreaming of environmental policy*, SEC (99) 777, 1999.
- 42) Council of the European Union, *Environment*, Brussels, 13/14 December 1999.
- 43) European Environment Agency, *Environment in the European Union at the turn of the century*, 2000.
- 44) Eckard Rehbinder, *Environmental Agreements. A New Instrument of Environmental Policy*, European University Institute, Jean Monnet chair Paper RSC No.97/45, 1997.
- 45) European Commission, *White Paper on environmental liability*, COM (2000) 66, 2000.
- 46) *Financial Times*, "Permis de polluer: bientôt un marché", 6. aprilie 2000.
- 47) *European Chemical Week*, "Kyoto Protocol: Talks to resume at Bonn gathering, 16-22 iulie 2001.

-
- 48) W.Weidenfeld, W.Wessels, *Europe from A to Z*, Institut fur Europäische Politik, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 1997.
 - 49) *Oeconomica*, Societatea Română de Economie, IRLI, 2/2001.
 - 50) Walter Cairns, *Introducere în legislația Uniunii Europene*, Editura Universal Dalsi, 2001.
 - 51) Ion Avram, *Uniunea Europeană și aderarea României*, Editura Sylvi, București, 2001.
 - 52) Arnall, A.; Jacobs, F.G, *Free Movement of Persons in Europe. The Role of National Judiciary*, TCM Asser Institute.
 - 53) Belloni, M.P, *A Common Policy of Migration. A Step Towards Citizen's Europe*, Milano, 1989.
 - 54) Burrows, F, *Free Movement in European Community*, Clarendon Press, Oxford, 1987.
 - 55) Dobrescu, E., *Integrarea economică în Uniunea Europeană*, Editura Oscar Print, 1995.
 - 56) Durand, A., *European Citizenship*, Editura ELR, 1979.
 - 57) Groenendikj, Kees; Guild, E.; Barzils, R., *The Legal Status of Third Country Nationals who are Long Term Residents in a Member State of EU*, Centre for Migration Law, University of Nijmegen, 2000.
 - 58) Hreblay,V., *La libre circulation des personnes. Les accords de Schengen*, Editura PUF, 1994.
 - 59) De Ruyt, *L'Acte Unique Europeen*, Bruxelles, 1989.
Plender, B, *The Right to Free Movement in European Communities*, London, 1973.
 - 60) Stoica Camelia, *Libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană*, Editura Oscar Print, București, 2001.